

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій
Кафедра фінансів ім. С. І. Юрія

Возний Андрій Володимирович
на тему: «Наукова парадигма податкової політики»

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійна програма – Фіскальне адміністрування

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи
ФФАМ-21
А.В.Возний

Науковий керівник:
к.е.н., доцент, А.М.Іванова

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

" ____ " _____ 20__ р.

Завідувач кафедри

_____ **А. І. Крисоватий**

ТЕРНОПІЛЬ – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	6
1.1. Теоретичні засади формування податкової політики в умовах трансформаційних процесів та модернізації національної економіки.....	6
1.2. Інструментарій податкової політики в Україні з пріоритетом інноваційних змін.....	16
1.3. Концептуальні напрями формування та реалізації національної податкової політики в євроінтеграційних процесах.....	24
Висновки до розділу 1.....	28
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ.....	30
2.1. Аналіз трансформації національної економіки як чинника формування податкової політики.....	30
2.2. Підвищення ефективності податкової політики в обмеженні впливу чинників тінізації економіки.....	37
2.3. Культурологічні аспекти розвитку сфери податків і податкової політики	
Висновки до розділу 2.....	43
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ.....	46
3.1. Глобалізаційні виклики формування податкової політики України.....	46
3.2.Пріоритети реформування податкової політики і умовах воєнної економіки.....	52
Висновки до розділу 3.....	56
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60

ВСТУП

Актуальність теми. Ефективна фіскальна політика є однією з головних умов динамічного розвитку української економіки. Існуюча система оподаткування визначає рівень доходів держави та місцевих бюджетів і, зрештою, темпи економічного розвитку держави. Через його вплив на економічну діяльність і фінанси, а також через бюджетно-перерозподільні процеси формується внутрішнє інвестиційне середовище та створюються умови для виконання соціально-економічних і політичних функцій держави.

Проблеми формування та функціонування ефективної фіскальної політики набувають особливої актуальності в умовах нестабільної фінансово-економічної ситуації. Одним із основних напрямів підвищення ефективності фіскальної політики як найважливішої ланки державної економічної політики є вивчення та широке застосування вітчизняного та зарубіжного досвіду. Актуальними та дискусійними питаннями в умовах ринкової економіки є реалізація фіскальної політики.

У свою чергу, економічний розвиток держави та її подальша інтеграція у світовий фінансово-економічний простір залежать від ефективності фіскальної політики з урахуванням викликів і можливостей у глобальному масштабі. Тому фіскальна політика залишається актуальним об'єктом наукового дослідження, що зумовило вибір теми. Натомість прикладний характер теми, методологічна основа даного дослідження дозволить цілісно усвідомити особливості формування фіскальної політики, закономірності впливу чинників на її реалізацію та характер наступності в соціально-економічному просторі.

Серед науковців, які так чи інакше обрали об'єктом дослідження проблему функціонального значення оподаткування в системі національної економіки та його трансформації механізму формування та реалізації фіскальної політики, є: В. Андрущенко, В. Валігура, В. Дем'янишин, О.

Десятнюк, Ю. Іванов, О. Кириленко, А. Крисоватий, С. Лекарь, А. Луцик, І. Лютий, В. Мельник, С. Міщенко, В. Небрат, Д. Серебрянський, О. Сидорович, Н. Синютка, А. Соколовська, Л. Тарангул, В. Теремецький, А. Чинчик, В. Федосов, К. Швабій, С. Юрій тощо.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є комплексне аргументування теоретичних та методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення національної фіскальної політики в умовах трансформації національної економіки.

Для досягнення поставлених цілей необхідно було вирішити наступні завдання:

- продемонструвати методичні аспекти дослідження фіскальної політики в контексті трансформації національної економіки.
- систематизувати теоретичні основи формування та реалізації фіскальної політики в умовах трансформації національної економіки.
- проаналізувати сучасну практику використання інструментів фіскальної політики для стимулювання інноваційного розвитку;
- обґрунтувати концепцію моніторингу в організаційно-управлінському забезпеченні фіскальної політики;
- розробити концептуальний підхід до підвищення ефективності податкова політика в умовах цифровізації економічних відносин;
- дослідити закономірності впливу глобалізації на підготовку кадрів державна фіскальна політика;
- розкрити особливості податкової політики в країнах ЄС та запропонувати перспективні форми її інституціоналізації в Україні.

Об'єктом дослідження є процеси розвитку та функціонування податкової політики в умовах трансформації національної економіки.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та практичні рекомендації щодо удосконалення податкової політики в умовах трансформації національної економіки.

Інформаційною базою дослідження є статистичні дані Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, Державної податкової служби України, результати досліджень українських та зарубіжних вчених за обраною тематикою, положення законодавства України.

Методи дослідження. У роботі використовуються різноманітні методи, засновані на системному, структурно-функціональному, науково-абстрактному підходах. Зокрема, за допомогою загальнонаукових методів аналізу та синтезу, індукції та дедукції сформульовано теоретичні засади дослідження інституційного механізму як об'єкта економічного дослідження в центрі формування та реалізації фінансової політики та трансформації державного бюджету. система народного господарства.

Наукова новизна одержаних результатів складається з теоретичної розробки та обґрунтування методологічних підходів до вдосконалення інституційного механізму державної фінансової політики в період трансформаційних процесів у національній економіці.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати дають змогу вдосконалити теоретичні та концептуальні основи інституційного механізму формування та реалізації фінансової політики в умовах трансформації економіки України.

Апробація результатів дослідження. Основні наукові положення, висновки та пропозиції роботи доповідалися, обговорювалися й схвалені на всеукраїнських наукових, науково-практичних та інтернет-конференціях.

Структура і обсяг дослідження. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

1.1. Теоретичні засади формування податкової політики в умовах трансформаційних процесів та модернізації національної економіки

Зараз в Україні необхідно здійснювати регулювання економіки на засадах сталого розвитку, що є дуже важливим, враховуючи структурну незбалансованість економічної системи, спричинену нераціональною фінансовою політикою, відсутністю організаційних механізмів використання інновацій та потенціалу. інвестицій тощо. Відзначено тенденції змін, що характеризуються скороченням виробництва промислового сектора, значною витратою сировини, матеріалів та енергії, непослідовним розвитком суміжних галузей економіки, низьким рівнем життя значної кількості населення[1].

Численні дестабілізуючі чинники розвитку спричиняють нестабільність економічної системи нашої країни на різних рівнях і ще раз підкреслюють необхідність державного втручання. Натомість фіскальна політика є одним із ключових напрямків державного регулювання економіки.

Податки є інституціоналізованим регулятором соціально-економічного розвитку, а ефективність податкової системи є прямим показником рівня розвитку суспільства. Держави, що характеризуються тривалим періодом становлення ринкових відносин і трансформаційного переходу, стикаються з низкою проблем у сфері податкового регулювання.

З часом ці проблеми кореняться в практиці неефективної політики, яка не забезпечує очікуваних модернізаційних змін в економіці. Ситуативною реакцією науковців і спеціалістів на таку ситуацію є необхідність продемонструвати актуальність фіскальної політики як важливого напряму функціональної реалізації державного інституту та детермінанти розвитку в умовах прогресивної модернізації.

Теоретичною основою формування фіскальної політики є глибока

система знань, сформована та накопичена на основі гіпотез та їх обґрунтувань у ході розробки методології дослідження державного інституту з вираженням у теоріях, концепціях, доктринах, парадигмах (залежно від ступінь їх витриманості та сфера використання). Така система знань охоплює широкий спектр питань:

- державне регулювання економіки та заходи державного втручання в ринкові процеси, у тому числі шляхом встановлення податкового режиму;
- податки та оподаткування за системним підходом та на основі моделі (концепції) фіскальної політики;
- економічний розвиток і зростання з точки зору впливу податків на ринкові процеси, бізнес-середовище та населення;
- трансформація та модернізація економіки та суспільства як наслідки процесу (показники ефективності) реалізації фіскальної політики;
- розвиток інституційного середовища як організаційної форми дії інституційного механізму формування та реалізації фіскальної політики;
- характеристика поведінкової економіки, роль економічної та соціальної людини у формуванні фіскальної культури, соціальної відповідальності з переходом до інституту довіри у взаємодії «Держава – бізнес – суспільство – людина».

Необхідність формування та реалізації фіскальної політики визначається теоріями державного регулювання економіки, заснованими на виявленні недоліків ринкового саморегулювання.

Еволюція ролі держави в регулюванні економічних процесів є довготривалою. Найпоширенішими теоретичними обґрунтуваннями підходів до державного регулювання є вчення меркантилізму, класицизму, марксизму, кейнсіанства, неокласицизму, неокейнсіанства, лібералізму, неолібералізму, циклічного регулювання, кризи.

«На сучасному етапі роль держави в регулюванні економіки проявляється у зміщенні акценту на об'єктивність державної політики – з

капіталістичних відносин на взаємодію держави і громадянина, що забезпечує її політичну легітимність і безперервне відтворення. державних інститутів і державного суверенітету. Активний вплив глобалізації та розвиток ідей класичного лібералізму (важливість свобод людини) забезпечили поширення ідеології неоліберальної ортодоксії вільного ринку» [4]. «Водночас у реаліях нерозвиненої політичної та правової систем вони спричинили перерозподіл національного та світового багатства на користь обмеженої кількості осіб («накопичення шляхом вилучення»), таким чином зміщуючи пріоритети влади в бік більшого втручання. активні в ринкових процесах» [30, с. 117].

«Роль держави в регулюванні економіки на сучасному етапі посилюється процесами глобалізації, що змушує диверсифікувати пріоритетні сфери впливу залежно від ваги країни на світовій фінансово-економічній арені. Світова криза 2007-2008 рр. стала потужним нагадуванням про те, що неадекватне регулювання та нагляд у країнах, в яких є основою фінансової системи, може мати глобальні наслідки і це виявилось чітким закликком до посилення міжнародного регуляторного співробітництва» [3, с. 193].

«Те саме стосується кризи, пов'язаної з COVID-2019, яка підтвердила необхідність посиленої державної підтримки бізнесу з застосуванням податкових канікул і пільг, що більш ефективно реалізовували розвинуті країни з потужними фінансовими резервами. На особливу увагу заслуговують податкові новації (замість ПДВ та податку на прибуток ставка 2% від обороту та спрощений облік, зменшення податку на додану вартість на пальне з 20% до 7%, максимальна дерегуляція бізнесу тощо) для підтримки української економіки на період воєнного стану» [5].

«Незважаючи на вектор уніфікації міжнародного регулювання, країни впроваджують різні моделі державної політики, націлені на нейтралізацію загроз та використання можливостей зовнішнього середовища, гарантію

дотримання національних економічних інтересів, стимулювання інновацій, розвитку освіти і науки; метою державного регулювання економікою для сучасної країни постає гарантія безпеки і стійкості соціально-економічної системи та створення передумов для економічного зростання і розвитку» [21, с. 405].

Диверсифікація державної політики на тлі формування міжнародної та глобальної політики, а також мобільність державного управління зумовлює політичний антагонізм інтересів на різних рівнях управління (рис. 1.1).

Публічна політика загалом охоплює всі сфери суспільного життя, хоча пріоритетність моделі окреслює обсяг, основні інструменти та сфери державного втручання. Натомість державна політика в економічній сфері визначає зміст державного регулювання. Серед її різноманітних напрямків виокремлюють фіскальну політику, яка формується на національному рівні, за моделлю державної політики та з урахуванням підходів до оподаткування на вищих рівнях залежно від ступеня інтегрованості та відкритості економіки. Фіскальна політика вимагає не лише вертикальної, а й горизонтальної інтеграції, особливо щодо блокування економічної влади. Фіскальна політика гарантує досягнення цілей економічної політики щодо стимулювання підприємницького середовища та підвищення добробуту населення.

«Формування податкової політики на основі наукових доказів враховує численні теоретичні положення щодо оподаткування та моделювання податкової системи. Важливим моментом у розвитку теорії оподаткування є вимушена орієнтація на базові податкові концепції, які можуть бути скориговані відповідно до викликів, що постають перед державою в історичний період, і модель впливу економічних ефектів. Відображають оподаткування результативність господарської діяльності, обсяг, характер і спрямованість інвестицій, сукупний попит і особисте споживання в галузевій і регіональній структурі економіки»[6].

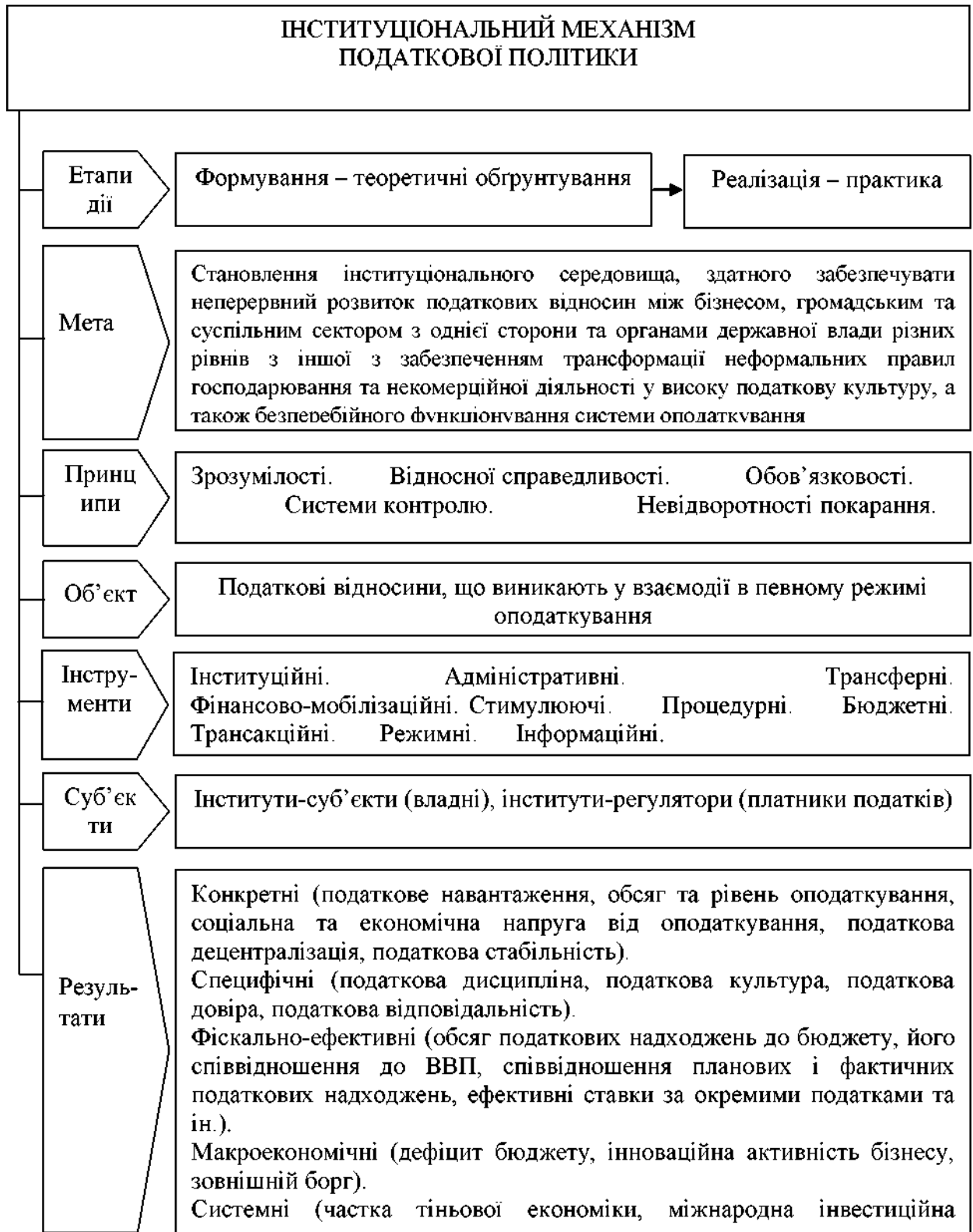

Рис. 1.1. Зміст інституціонального механізму формування і реалізації податкової політики

В Україні практика застосування податків у контексті розвитку теоретичних поглядів має свою специфіку. В історичній ретроспективі

можна виділити такі характерні риси реалізації земельної податкової політики України:

1. Хаотичне оподаткування, невиправдане податкове навантаження на населення (данини) з поєднанням зборів у грошовій і натуральній формі, регулювання митних платежів для стимулювання торгових операцій, запровадження церковної десятини – період Русі, Галицького королівства. і Волинь, Велике князівство Литовське (до 16 ст.);

2. Формування глобальної податкової системи, поступове скасування натуральних платежів, необґрунтоване встановлення податкових пільг (особливо для польського духовенства і шляхти на поневолених Польщею землях), запровадження подушного податку (на поневолених Росією землях).) - період входження українських земель до складу Речі Посполитої, згодом до складу Австро-Угорської і Російської імперій (XVII - поч. XX ст.);

3. Жорстка фіскальна політика з визначенням основних видів податків з обороту та доходів і подальшим розподілом їх на загальнодержавні та місцеві податки - період радянської України (до 1991 р.);

4. Формування нової податкової політики з надмірно частими змінами податкової системи (1994 р. – базове регулювання податкової системи, 1996 р. – зміна вертикалі управління, 2005 р. – скасування низки пільг, зокрема, галузевих). , 2010 р. - прийняття Податкового кодексу України, 2012 р. - створення Міндоходів та зборів України, 2014 р. – активізація фінансової децентралізації тощо) – період незалежної України (з 1991 р.).

«До нині податкова політика України зазнає серйозної критики. Вважаємо, що її пріоритетом має бути стабілізація, а головними напрямками формування - дотримання стабільності та прогнозованості, подолання дефіциту бюджету при врахуванні інтересів платників податку»[7, с. 241]. «Весь час ведуться наукові дискусії з приводу необхідності застосування податків та різних підходів до побудови податкової системи. Учені виділяють види (моделі, концепції) податкової політики - дискреційну

(свідома політика уряду, що має на меті регулювання національним доходом, зайнятості та інфляції, може бути стимулююча та стримувальна) і недискреційна (призводить до економічної рівноваги за допомогою автоматичних стабілізаторів без застосування спеціальних заходів з боку уряду)»[58, с. 12].

Таким чином, «податкова політика - це діяльність профільних органів державної влади, спрямована на врегулювання податкових відносин з приводу мобілізації та перерозподілу фінансових ресурсів у формі обов'язкових платежів».

Особливістю державної фіскальної політики є рівень податкового навантаження на постраждалих платників податків та національну економіку в цілому. Водночас варто зазначити, що визначення впливу податків на економіку та бізнес з методологічної точки зору зазвичай здійснюється через оцінку податкового навантаження. Розраховується як:

- відношення суми податкових надходжень (податків, обов'язкових платежів) і бюджету до сукупного доходу приватного сектору;
- різниця між загальною сумою податкових надходжень і видатків і трансфертів з бюджету на утримання недержавного сектора економіки;
- частка податкових надходжень бюджету у ВВП.

«Податки і податкова політика мають провідне значення у забезпеченні економічного зростання, а також у регулюванні інвестиційної та інноваційної активності бізнесу. Фундаментом інноваційного розвитку являються випереджувальні інвестиції, а саме: фінансові інвестиції, високий рівень освіти та розвитку науки, фахових знань, досвіду, широка соціальна інформатизація та потужний інтелектуальний потенціал суспільства»[8, с. 258-259].

Ситуативна фіскальна гнучкість (цільові фіскальні стимули з боку промисловості, організаційних інститутів, таких як кластери, інкубатори, індустріальні парки тощо) і стабільність податкової системи сприяють

залученню іноземних інвестицій і мобілізації внутрішніх інвестицій як передумов для економічного зростання на основі зростання.

«Визначення впливу податків на бізнес здійснюють також в контексті фінансової безпеки підприємств, зокрема, податкової безпеки, в основі чого лежить оцінювання податкових ризиків та податкового навантаження за допомогою використання особливих методів та інструментів; основними податковими ризиками при цьому є»[9, с. 72]:

- ризик несплати податків, що призводить до негативних наслідків для платника у вигляді пені та штрафів;
- ризик податкового контролю, що призводить до виникнення санкцій та збитків через порушення законодавства платниками податків;
- ризик збільшення податкового навантаження, диференційованого за видами економічної діяльності та податками, а також за податковими ставками та пільгами;
- ризик притягнення до кримінальної відповідальності (кримінального) податкового провадження, що призведе до нанесення значних втрат фінансам платника податків або втрати ним волі за вчинення податкових злочинів, передбачених законом.

«Вплив податків на населення досліджується у прив'язці до показників добробуту, нерівності та бідності. Наукові дискусії ведуться щодо узгодження економічної, податкової та соціальної політики таким чином, щоб у перспективі досягти відокремлення економічної ефективності та соціальної справедливості без втрат соціального добробуту»[29, с. 224].

Дослідження впливу фіскальної політики на економіку та ринкові процеси слід проводити з акцентом на інноваційних змінах, які в сукупності відображаються через процеси модернізації та трансформації. Враховуючи регулюючу функціональність податків, вони повинні гарантувати процеси бажаних змін (цілі) у національній економіці. Водночас процеси модернізації та трансформації мають певні відмінності, які необхідно розуміти.

Вплив податків і фіскальної політики на трансформацію національної економіки можна розглядати з точки зору:

1) модернізаційні передумови для подальшої трансформації;

комплексний вплив на поступовий перехід економіки до нової технологічної системи чи типу ринкових відносин із домінуванням певного фактора виробництва (наразі – знання, інформація, людський капітал, у перспективі – ймовірно, штучний інтелект);

2) структурний вплив на економіку, тобто окремі її сфери.

Виходячи з вищесказаного, ми узагальнили основні аспекти дослідження впливу податків і фіскальної політики на економіку, бізнес і населення (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Основні аспекти дослідження впливу податків і податкової політики на економіку, бізнес і населення

№ з/п	Об'єкт дослідження впливу	Показники
1	Економіка держави (регіону)	Податкові надходження до бюджету у відсотках до ВВП. Податкові надходження у відсотках до бюджету та загального доходу підприємства. Економічне зростання. Інвестиційна та інноваційна активність бізнесу. Податкова спроможність місцевих бюджетів (громад). Дефіцит/профіцит державного бюджету.
2	Бізнес (активність, конкуренція)	Податкове навантаження. Рівень оподаткування (кількість податків). Податкові ризики. Податкова (фінансова) безпека. Податкова відповідальність і дисципліна.
3	Населення (поділ суспільства на класи)	Добробут. Нерівність. Бідність. Податкова культура.

Для сучасної країни фіскальна політика є актуальною як гнучкий ситуативний метод регулювання соціально-економічних процесів, що забезпечує трансформаційні зміни, спрямовані на:

- стабільність розвитку національної економіки – збалансування

інтересів довкілля, суспільства, держави та бізнесу у використанні природних ресурсів, а також забезпечення економічної стабільності в умовах непередбачуваної та циклічної кризи;

- першочергове значення малого та середнього підприємництва - з підтримкою цього сегмента економічної діяльності як ядра бюджетоутворення та середовища для використання інтелектуального та трудового потенціалу населення;

- детінізація системи оплати праці – зі стимулюванням прозорості системи організації праці та правильної сплати податків.

Для досягнення зазначених напрямків трансформації економіки фінансові інструменти можуть бути спрямовані на:

- стимулювання/обмеження розвитку окремих сфер і видів економічної діяльності - залежно від впливу на навколишнє середовище, значення інновацій стимулювання/обмеження розвитку окремих форм бізнесу та їх поєднання - залежно від пріоритетних видів господарської діяльності. та ресурсний потенціал;

- стимулювання/дестимулювання прозорості системи оплати праці за умов справедливого оподаткування та перерозподілу мобілізованих податкових надходжень, що забезпечує виконання функцій держави на якісній основі;

- стимулювання бюджетної спроможності територіальних громад з урахуванням співвідношення державних і місцевих податків за умови справедливого міжрегіонального перерозподілу мобілізованої суми податку та можливості використання його частини на місцевому рівні;

- формування культури та фінансової відповідальності з урахуванням антропоного навантаження внаслідок виробничих процесів.

Вплив фінансової політики на трансформацію національної економіки має бути системним та обґрунтованим. Оскільки це складне завдання, актуальним є залучення комплексу інструментів інституційного механізму формування та реалізації податкової політики, який покликаний забезпечити

постійний розвиток податкових відносин між бізнесом, державним сектором та суспільством, на рівні рівня, з одного боку, та органів державної влади різних рівнів – з іншого, щоб забезпечити трансформацію неформального управління правилами та некомерційною діяльністю у високу податкову культуру, а також безперебійне (стале) функціонування податкової системи.

Адекватна податкова культура та стабільність податкової системи дозволить інституціоналізувати регламентовані правила сплати податків, що сприятиме більш ефективному впливу держави на процеси трансформації економіки, на відміну від поширеного формалізму та прихованої фіскальної спроможності.

1.2. Інструментарій податкової політики в Україні з пріоритетом інноваційних змін

Фіскальна політика базується на використанні гнучких інструментів, до яких належать як традиційні методи державного впливу, так і модернізація інструментів державної політики, новітні підходи з урахуванням досвіду інших країн та необхідності реагування на нові виклики. В умовах ефективного застосування новітніх інструментів фіскальної політики можливе досягнення цілей інноваційного розвитку економіки, орієнтуючись на глобальні конкурентні умови та необхідність безперервних трансформацій за структурними, технологічними та відтворювальними характеристиками економіки.

Стабільність інструментів фіскальної політики зі збалансованою модернізацією окремих її елементів є запорукою розвитку інституційного механізму в цій сфері. Такий механізм має бути розроблений для створення середовища, здатного визначати безперервний розвиток податкових відносин між бізнесом, державним і соціальним секторами, з одного боку, та державними органами різних рівнів, з іншого, забезпечуючи трансформацію правил неформальний бізнес і некомерційна діяльність в умовах високої

податкової культури, а також забезпечення безперебійного функціонування податкової системи.

«Базовий інструментарій податкової політики охоплює:

- інституційні інструменти, що розкривають форми співробітництва учасників податкових відносин. Форми співробітництва можна ідентифікувати за критеріями - просторовим (міждержавне, міжрегіональне, транскордонне співробітництво), функціональним (між владою, бізнесом, громадським сектором, суспільством), управлінським (між органами державної влади загальнодержавного й регіонального рівнів, органами місцевого самоврядування з специфікацією для об'єднаних територіальних громад);

- інституційні інструменти з утворенням спеціальних інститутів для управління мобілізованими фінансами - бюджетів, фондів;

- адміністративні інструменти, що базуються на податковому контролі, правилах стягнення податків і зборів, виходячи з регламентованих положень, порядку нарахування штрафів;

- фінансово-мобілізаційні інструменти, що передбачають встановлення переліку податків і зборів, їх ставок, пропорційності і прогресивності, пільг, квот, податкових кредитів для різних категорій платників податків, відшкодування ПДВ, визначення співвідношень - між державним і місцевим, прямим і непрямим оподаткуванням;

- стимулюючі інструменти з застосуванням податкових стимулів або, навпаки, санкцій;

- бюджетні інструменти, спрямовані на формування доходів державного бюджету з подальшим перерозподілом податків, зборів, надання дотацій, субсидій, субвенцій;

- трансферні інструменти з формуванням міжбюджетних відносин;

- процедурні інструменти щодо сервісного обслуговування платників податків, діджиталізації податкової звітності та доступу до інших послуг;

- трансакційні інструменти, що передбачають витрати оподаткування, включаючи витрати інституціоналізації (витрати на розробку і впровадження інституційних основ оподаткування), витрати на стягування податків, витрати щодо забезпечення дотримання правил (витрати на податковий контроль і примушення до виконання податкових правил);

- режимні інструменти зі встановленням спеціального режиму оподаткування на визначеній території;

- інформаційні інструменти податкового прогнозування і планування, податкової звітності, міжнародного обміну інформацією; промоційна робота, спрямована на формування податкової довіри, культури та відповідальності населення і бізнесу»[25, с. 75].

В Україні, як правило, використовується традиційний інструментарій фіскальної політики, зосереджений на адміністративній, процедурній фінансовій мобілізації та бюджетно-режимних принципах. Інструментарій схеми умовно віднесено до традиційних – через характер її застосування, однак, на думку експертів, в Україні досі не розроблена політика надання податкових пільг, в уряді та парламенті немає чіткого розуміння та регламентації у яких галузях, з якою метою та протягом якого періоду він може мати право на такі пільги.

Таке розуміння має бути актуальним для підтримки економічної трансформації в напрямку інновацій в економічних структурах. Наразі сума збитків держбюджету через податкові пільги досягла розміру допомоги МВФ, але відчутних результатів не досягнуто, оскільки виплати здійснюються керівникам великих компаній.

Нинішня податкова реформа зосереджена не лише на інституційних перетвореннях, змінах сервісів, імплементації правил BEPS, «антиофшорному» пакеті, податковій амністії, а й у зв'язку з масштабним вторгненням РФ в Україну та запровадженням воєнного стану – реалії, які вимагають негайного реагування в частині вдосконалення регулювання всіх

сфер національної економіки.

Незважаючи на певну «архаїчність» української податкової системи, в останні роки помітні важливі управлінські інновації (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Сучасні аспекти податкової політики України

№ з/п	Прак-тики	Основні заходи				
		Адміністративні інструменти	Процедурні інструменти	Фінансово-мобілізаційні інструменти	Бюджетні інструменти	Режимні інструменти
1	Традиційні практики	Планова перевірка документів та супутні штрафи. Податкова амністія.	Подальша діджиталізація сервісів.	Коригування умов спрощеної системи оподаткування ФОП, зміни оподаткування нерезидентів, переліку під-акцизних товарів, звітності ЄСВ.	Щорічне планування податкових надходжень.	Встановлення податкових пільг із визначенням втрат бюджету внаслідок заходу.
2	Управлінські нововведення	Скасування «Тимчасового призупинення тестування та карантину». Інституційна реформа з цільовими функціями.	Нові сервіси цифровізації, інтегровані з Дією, е-акциз та е-аудит.	Збільшення ставки «ресурсного» податку.	Середньостроковий план бюджету з урахуванням податкових надходжень.	Надаємо пільги на оновлення основних фондів та масштабні інвестиційні проекти. «Офшорні заходи» та правила BEPS.

«У цілісності фіскальних впливів посилюється роль податків у бюджетному регулюванні. Зокрема, в 2021 р. здійснено перехід на середньострокове бюджетне планування з затвердженням Бюджетної декларації на 2022-2024 рр., де серед пріоритетів податкової політики визначено впровадження стандартів BEPS, електронних податкових перевірок (е-аудиту), запровадження Е-акцизу, здійснення заходів уникнення

подвійного оподаткування та ін. »[36].

Незважаючи на інновацію середньострокового підходу до бюджетного планування, експерти відзначають ризики жорсткої фіскальної політики в Україні, коли щорічні податкові платежі зростуть у середньому на 10% (15% доходів державного бюджету), а зростання ВВП має становити 3,8-5%, а дефіцит бюджету зменшити до 2,7% (вимоги МВФ). Для забезпечення конструктивності таких пропорцій бізнес-середовище необхідно розвивати таким чином, щоб уникнути збільшення податкового навантаження на суб'єктів господарювання. В іншому випадку встановлені показники свідчать про вимушене посилення адміністративного інструментарію справляння податків та в умовах низької правової культури та довіри можуть супроводжуватися тиском на окремих суб'єктів та види економічної діяльності.

Різноманітність зазначених заходів свідчить про наявність великої кількості проблем та інституційної деструктивності у фіскальній сфері України:

- відсутність стратегічного бачення податкових змін з ексклюзивним підходом до бюджету (це підтверджує «ресурсний» законопроект №5600 від 2021 року, який передбачає індексацію деяких ставок податків, у тому числі за використання води, лісів). , підвищення екологічного податку та орендної плати);
- тотальна недовіра до податкових інституцій і, як наслідок, відсутність податкової культури з боку бізнесу, населення та влади;
- інституціоналізація практик, характерних для податкових злочинів;
- надмірна частота реформ і змін у фіскальній сфері, що зумовлює нестабільність макроекономічного та політичного контексту.

«Часта змінність управлінських рішень не дозволяє досягати цілей дії інституціонального механізму - становлення високої податкової культури і довіри, а саме довіра є тим внутрішнім ресурсом, наявність якого може

додатково прискорити динаміку трансформаційних змін, нівелювати негативне сприйняття непопулярних рішень та знизити вразливість суспільства до інформаційних шоків»[22, с. 47].

«Що стосується стимулювання інновацій, то відповідний податковий інструментарій в Україні розвинутий недостатньо. Світова практика вказує на такі основні підходи до підбору податкового інструментарію в даному контексті:

- 1) податкові канікули;
- 2) зниження ставок податків;
- 3) пільги для придбання обладнання;
- 4) податкові кредити;
- 5) зниження відрахувань із заробітної плати для працівників певних професій, посад, сфер діяльності;
- 6) митні пільги інноваційного експорту;
- 7) пільги по сплаті імпортного мита»[23].

У теоретичному аспекті стимулювання трансформації економіки країни з використанням цих інструментів доцільно говорити про інноваційну функціональність податкового інструментарію. Розкриває спрямованість застосування фіскальних інструментів на цілі (рис. 1.2):

- формування конкурентного середовища з передумовами та увагою до інновацій;
- підтримка інноваційної діяльності;
- міжгалузева та державно-приватна співпраця у сфері інновацій, у тому числі із залученням іноземних та міжнародних інститутів;
- державна гарантія інвестицій в інноваційні проекти.

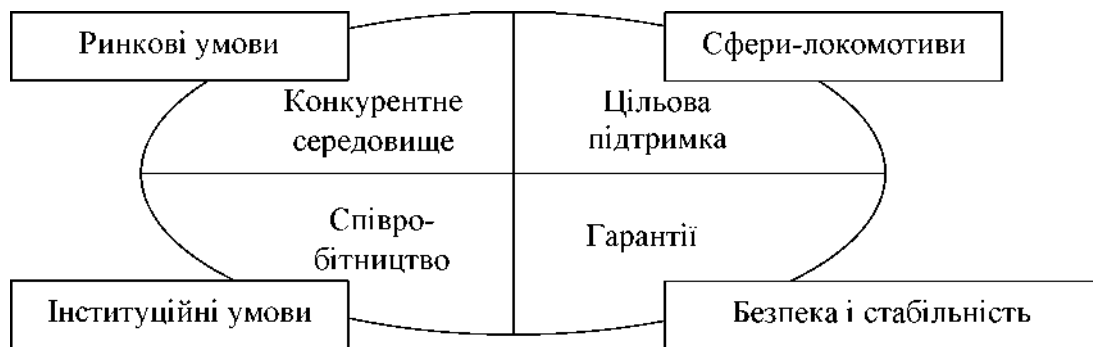

Рис. 1.2. Імперативи забезпечення інноваційного функціоналу податкового інструментарію

«В Україні податковий інструментарій у більшій мірі спрямований на підтримку інвестиційної діяльності. Так, у 2021 р. регламентовано надання податкових пільг до 2035 р. суб'єктам господарювання, що впроваджують значні інвестиційні проекти» [23]. У разі успіху таких податкових пільг очікується відчутний інноваційний ефект, оскільки законодавством передбачено обов'язковість реалізації інвестиційного проекту зі значними інвестиціями в окремі галузі, що передбачає будівництво, модернізацію, переоснащення об'єктів, придбання обладнання, розвиток прилеглої інфраструктури. Тому у стимулюванні інвестицій наголошується на його інноваційному характері, що є прикладом стратегічно обґрунтованого управлінського рішення в рамках фіскальних інструментів.

Обмежене використання фіскальних інструментів з інноваційними функціями зумовлено політичною нестабільністю та постійними макроекономічними коливаннями. У результаті виробничий сектор в інноваційних процесах набув статусу периферійного, а не ситуативного лідерства сфери послуг. Винятком є окремі суб'єкти господарювання, які в умовах дисфункціональної конкуренції на початкових етапах змушені дотримуватися інноваційної стратегії з метою отримання конкурентних переваг в умовах обмежених ресурсів.

Позитивний розвиток соціально-економічних відносин потребує постійного системного пошуку шляхів підвищення конкурентоспроможності та формування конкурентних переваг як на рівні національної економіки, так

і окремих суб'єктів господарювання. Очевидно, для прибутковості та зміцнення ринкових позицій такі суб'єкти часто переорієнтовують та послаблюють інноваційну активність, зосереджуючись на прибутках у нестабільному середовищі.

Проблема впровадження в Україні податкових інструментів з інноваційними ознаками полягає в поширеному стеженні за бізнесом та приховуванні реальних прибутків. Це унеможлиблює об'єктивну оцінку того, які підприємства є прибутковими. Теорією та практикою доведено, що податкові пільги за рахунок економії на сплаті податків можуть знизити середньозважену вартість капіталу лише для прибуткових підприємств, тому їх надання збитковим є недоцільним. В Україні критерій прибутковості не є безумовним, на відміну від формальної підтримки державних підприємств і великих промислових підприємств з лобістським впливом.

Через неефективне використання інструментів управління, в тому числі фіскального, ситуація з інноваційною діяльністю в Україні залишається на задовільному рівні, і без стимулювання інновацій трансформаційні процеси в економіці країни матимуть формальний характер. За оцінками Всесвітньої організації інтелектуальної власності у відомому Global Innovation Index, найнижчі позиції України визначаються політичним контекстом, стабільністю та безпекою, інституціями, інфраструктурою, легальністю підприємництва та ринками.

Тому, податки є потужним інструментом впливу на інноваційні зміни в економіці. Здатність бути гнучким та ситуативно реагувати на різноманітні чинники визначає податки не лише як спосіб мобілізації фінансових ресурсів у бюджетні кошти, а й позиціонує їх як інструмент опосередкованого державного впливу на різноманітні явища та процеси.

1.3. Концептуальні напрями формування та реалізації національної податкової політики в євроінтеграційних процесах

На початку 2022 року знову загострилася потреба прискорити євроінтеграцію України. Вибір Європи відобразив прагнення українського народу підняти рівень і якість життя до стандартів розвинених європейських країн. Через вторгнення Росії в Україну у 2022 році питання членства України в ЄС досягло критичного рівня, і тому, незважаючи на високу нестабільність, Європейський Союз у різних сферах формування та реалізації національної політики Ефекти консолідації стали ще важливішими.

Незважаючи на виклики існуванню ЄС у його нинішньому вигляді та геополітичні та військові зіткнення, пов'язані з вторгненням Російської Федерації в Україну, пріоритет європейської інтеграції українського суспільства залишається ключовим для його подальшого розвитку, хоча «основне ризик полягає в тому, що Україна залишається на периферії світової економіки через низьку конкурентоспроможність».

Інституційна реформа необхідна для фінансової політики України в контексті євроінтеграції. Для наукового обґрунтування таких реформ необхідно з'ясувати деталі податкової політики країн ЄС. Крім того, вивчення європейського досвіду має стати прикладом для подальшої реалізації української податкової стратегії, інформаційним полем для адаптації досвіду та кращих податкових практик для вирішення економічних і соціальних проблем.

«Країни-члени ЄС, слідуючи різним власним стратегіям розвитку, обирають відповідну концепцію податкової політики:

- країни, орієнтовані на технологічне виробництво (яскравий приклад - Німеччина), як правило, встановлюють високі ставки податків, гарантуючи натомість бізнесу і населенню умови стабільності, впевненості, можливості для довгострокового планування економічної діяльності та

реалізації життєвої стратегії;

- країни, орієнтовані на високий добробут населення («welfare states», наприклад, Швеція, Франція, Австрія, Норвегія, Данія), змушені балансувати між високими ставками податків та коригуванням корпоративного податку в умовах конкуренції за бізнес;

- країни, орієнтовані на фінансові прибутки (Кіпр, Ліхтенштейн, Люксембург, Хорватія та ін.), максимально знижують ставки податків для залучення міжнародного капіталу до фінансового сектору»[37].

Зберігаючи право держав реалізовувати власну податкову політику, узгоджено окремі підходи до її формування для всіх держав-членів ЄС. Концептуально податкові системи країн ЄС інтегровані з політикою розвитку бізнесу (рис. 1.3).

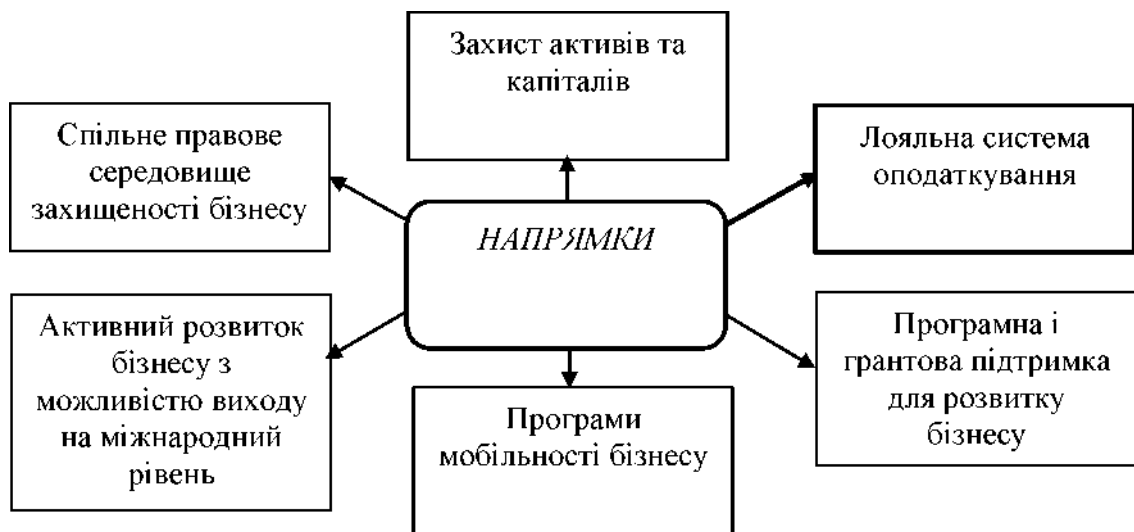

Рис. 1.3. Концептуальні напрямки політики розвитку бізнесу в країнах ЄС

«Окрім концептуальних підходів до формування і реалізації податкової політики в ЄС діють специфічні податкові правила, вивчення і впровадження яких є актуальним для України:

- координація у встановленні ставок податків, особливо щодо ПДВ, акцизу, корпоративного податку, при якій країни свідомо відмовляються від

автономії рішень при формуванні національних податкових систем;

- узгодження пріоритетів податкової політики на шляху забезпечення фінансової стійкості - за рекомендаціями Європейської комісії на 2023 р. такі узгодження мають сприяти «зеленому» (кліматична нейтральність до 2050 року) і цифровому (оподаткування електронної комерції, зокрема, через можливе впровадження цифрового збору) переходу, а також програмам відновлення та стійкості (Recovery and Resilience Facility) після впливу пандемії COVID-2019;

- спільні дії щодо здійснення податкових реформ з огляду на глобальні виклики, зокрема, щодо одночасного підвищення екологічного оподаткування, оподаткування багатства, зниження оподаткування доходів фізичних осіб з метою підвищення наявного доходу працівників, споживання і таким чином підтримка економічного зростання;

- спільні дії щодо вдосконалення системи оподаткування бізнесу з позиції створення сприятливого середовища на єдиному ринку - з 2023 р. заплановано впровадження нової системи оподаткування «Бізнес в Європі: основа оподаткування прибутку» (BEFIT)»[38];

- у рамках реалізації програм корпоративної мобільності визначення режиму оподаткування резидентів, податкових резидентів та податкових нерезидентів. Питання податкових резидентів і нерезидентів є актуальним для країн ЄС з огляду на високу внутрішньоєвропейську мобільність бізнесу в рамках інтеграційного об'єднання, а також часте залучення (переїзд, податковий туризм) бізнесу з інших країн (третіх осіб).

Необхідно запровадити низку податкових практик ЄС в Україні, але постає питання податкової дисципліни. Наприклад, європейський досвід у сфері сплати екологічного податку має значний потенціал для адаптації у сфері оподаткування. Для вирішення численних екологічних проблем в Україні необхідно розширити перелік об'єктів оподаткування екологічним податком, актуальним залишається перегляд податкових пільг для суб'єктів,

які здійснюють діяльність в екологічно орієнтованих сферах – наприклад, виробництво біопалива, переробка сировини перший, другий і т.д.

Проте сплата екологічного податку в Україні залишається на низькому рівні, оскільки основними забруднювачами навколишнього середовища є найбільш тіньові та монополізовані галузі: гірничодобувна, металургійна, хімічна. Цей приклад ставить питання про безпосередню адаптацію досвіду ЄС в оподаткуванні окремих галузей та підкреслює актуальність формування інституційного механізму реалізації податкової політики в Україні, важливими елементами якого є висока податкова культура, дисциплінованість і відповідальність, бізнес. і населення. Іншим прикладом ймовірно неефективного рішення щодо адаптації податкової практики в ЄС до нинішніх реалій України є податок на багатство.

«Обов'язкове е-декларування визначених посадових осіб в Україні з оприлюдненням інформації надало значні можливості громадянському суспільству контролювати ефективність перерозподілу доходів та високо оцінюється європейськими урядовцями. Однак поки податкова дисципліна осіб з високим рівнем доходів в Україні залишається низькою, що обумовлено численними можливостями уникнення сплати податків, доступними для «певних» груп населення. Податок на багатство в Україні наразі обґрунтовано спрямовується на оподаткування майна, площа якого перевищує встановлені межі ціни»[39, с. 125]).

В Україні очікується громадський спротив запровадженню податку на багатство (нерухомість). Проте за умов належного обґрунтування та прозорості перерозподілу податкових надходжень із зарахуванням їх до місцевих бюджетів можна створити в Україні фіскальну дисципліну сплати податків на багатство за прикладом країн ЄС.

Найпроблемнішим аспектом впровадження європейських практик в Україні є забезпечення захисту прав платників податків, що є можливим за умов проведення радикальної судової реформи з дотриманням принципів

верховенства права. Система захисту прав платників податків у країнах ЄС поєднує в собі оскарження в адміністративному та судовому порядку, у тому числі дій (бездіяльності) податкових служб на рівні національної судової системи. У державах-учасниках Європейського Союзу діяльність різноманітних громадських організацій у суспільному житті є особливо ефективною. В Україні найяскравішим прикладом таких громадських об'єднань є Всеукраїнська громадська організація «Асоціація платників податків України».

Останнім часом у податковій сфері почастішали звернення до Європейського суду з прав людини, зокрема щодо накладення санкцій за несвоєчасну реєстрацію податкових накладних. Окрім розгляду податкових скарг, Європейський суд з прав людини уповноважений проводити систематичні консультації з національними судовими установами. Ця діяльність розпочалася лише у 2018 році, і в умовах судової реформи в Україні може стати ефективним засобом підвищення захисту платників податків.

Тому євроінтеграція має значний вплив на формування та реалізацію фіскальної політики в Україні. Цей вплив проявляється: у можливості адаптації найкращих європейських податкових практик (прейскурант і ставки податків, співвідношення прямих і непрямих податків); удосконалення податкового адміністрування шляхом посилення службово-регулюючої функції податкової політики; мотивації розвитку бізнесу в міжнародному економічному просторі з податковою конкуренцією та відходом від тіньових практик господарської діяльності; інтеграція інших сфер суспільно-економічного життя на взаємовигідній основі.

Для України євроінтеграція з точки зору фіскальних наслідків – це можливість переходу до підприємницького ринкового середовища та справедливого перерозподілу доходів у суспільстві, внаслідок чого виникне висока податкова культура, дисципліна та відповідальність.

Висновки до розділу 1

Підсумовуючи викладене можна виділити два підходи до тлумачення сутності державної фіскальної політики: вузький, згідно з яким ця політика розглядається майже виключно як інструмент наповнення бюджету, та широкий, який ґрунтується на враховуючи не тільки фіскальну, але й значну регулюючу роль податків. Дотримуючись широкого підходу, під державною податковою політикою розуміють діяльність держави у сферах запровадження, налагодження механізмів та організації податкового адміністрування та сплати податків, які служать інструментами розподілу та перерозподілу частини податків. валового внутрішнього продукту, з метою забезпечення надійної фінансової бази для функціонування держави, досягнення змін у соціально-економічному розвитку та захисту національних інтересів.

Інституційними критеріями формування та реалізації державної фіскальної політики мають бути: компромісність, взаємодоповнюючі фіскальні зміни, відмова від радикальних фіскальних ініціатив, стабільність та гнучкість.

ЄС не ставить собі за мету фінансово гарантувати функціонування своїх членів, але формування його фіскальної політики передбачає збалансування часто суперечливих національних інтересів. З огляду на це ми вважаємо, що податкова політика ЄС – це діяльність наднаціональних органів і країн ЄС у формуванні спільної законодавчої бази з податкових питань, у запровадженні інших узгоджених податкових заходів, обов'язкових для виконання, а також у забезпеченні рекомендації щодо заохочення певних змін у національних фіскальних інструментах з метою забезпечення досягнення довгострокових цілей та виконання поточних завдань функціонування суб'єкта інтеграції шляхом коригування механізмів перерозподілу його учасників.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ

2.1. Аналіз трансформації національної економіки як чинника формування податкової політики

Трансформація економіки – це складний, довготривалий і цілеспрямований процес переходу від однієї стадії ринкових відносин до іншої залежно від технологічного устрою та значення факторів виробництва, який супроводжується появою нових видів економічної діяльності та ринку. сегменти з виробництвом нових видів товарів і послуг, спрямованих на задоволення ширшого кола потреб населення, бізнесу та держави.

За ідеальних умов трансформація економіки відбувається під впливом ринкових механізмів у глобалізованому та висококонкурентному просторі. У зв'язку з впливом деструктивних факторів (політичних, економічних, форс-мажорних обставин і т.д.) трансформація економіки повинна бути регламентованою. При цьому необхідно враховувати ресурсні можливості держави, господарські та господарські традиції, конкурентні геополітичні умови за інтеграційною парадигмою сталого розвитку. Трансформація економіки має відбуватися відповідно до пріоритетів державного регулювання в усіх галузях.

Дослідження особливостей трансформації економіки України як чинника формування фіскальної політики доцільно здійснювати з акцентом на аналізі закономірностей і тенденцій, які можуть набувати циклічного чи регульованого характеру. Водночас для цілісного розуміння ролі податкових інструментів і податкових режимів у трансформаційних змінах слід враховувати поступовість формування податкової системи на національному рівні, починаючи з періоду незалежності України.

Вважаємо за доцільне виділити п'ять основних етапів формування фіскальної політики в Україні (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Етапи формування системи оподаткування в Україні

Період	Назва	Характерні ознаки	Основні соціально-економічні тенденції
I (1991-1993)	Формуванням власної системи оподаткування	Визначення принципів оподаткування та переліку податків у Законі Української РСР «Про систему оподаткування». Послаблення ліберальних підходів в оподаткуванні, покладення на оподаткування базових функцій бюджетоутворення. Введення податку на прибуток підприємств. Формування системи місцевих податків і зборів.	Дефіцит/профіцит бюджету, % до ВВП: -13,7 - -5,1 % ВВП, млрд дол. США: 77,5 65,6 Індекс інфляції: 390 10256,0 % Середня заробітна плата, дол. США: 291,4-36,0 Тінізація економіки, %: 60
II (1994-1999)	Базове регламентування системи оподаткування	Скасування багатьох податків (податку на доходи іноземних юридичних осіб від діяльності в УРСР, податку з обороту, прибуткового податку, податку на фонд оплати праці колгоспників, ввізного та вивізного податків, збору за користування природними ресурсами). Введення нових податків (податки на прибуток компаній і організацій, податки на майно підприємств, податки на нерухоме майно громадян, податки на рибальство та ін.). Зниження ставки податку на додану вартість Зміна сфери управління (національний) податкові служби як незалежний орган).	Дефіцит/профіцит бюджету, % до ВВП: -8,9 - -1,5 % ВВП, млрд дол. США: 52,5 31,6 Індекс інфляції: 501-119,2 % Середня заробітна плата, дол. США: 45,0-42,9 Тінізація економіки, %: 48
III (2000-2009)	Удосконалення системи оподаткування	Внесення податків до переліку «Про оподаткування» передбачено законодавством України. Зниження податкового тягаря компаній. Стабілізація оподаткування фізичних осіб.	Дефіцит/профіцит бюджету, % до ВВП: +0,6 - -3,9 % ВВП, млрд дол. США: 31,3 117,2 Індекс інфляції: 125,8-112,3 % Середня заробітна плата, дол. США: 42,5-245.1 Частка населення з доходами, нижче прожиткового мінімуму, %: 80,2-5,8 Тінізація економіки, %: 45
IV (2010-2014)	Кодифікація податкового законодавства	Прийняття Податкового кодексу України. Прийняття Закону України «Про загальнообов'язковий збір та облік пожертвуваль» Державне соціальне страхування». Скорочення загальнодержавного списку Податки і збори (з 29 по 17) і місцеві податки і збори (з 14 по 5). Скасування податку на благоустрій, податку на рекламу, плати за користування ринком, плати за право користування регіональною символікою, плати за видачу дозволу на створення об'єкта торгівлі тощо.	Дефіцит/профіцит бюджету, % до ВВП: -1,7 - -4,6 % ВВП, млрд дол. США: 136,0-133,5 Індекс інфляції: 109,1-124,9 % Середня заробітна плата, дол. США: 283,1-292,3 Частка населення з доходами, нижче законодавчо встановленого прожиткового мінімуму, %: 8,8-8,6 Тінізація

V (2015 - до нині)	Фінансова децентралізація	Прийняття Закону України «Про внесення змін до податкового законодавства України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи». Віднесення місцевих та єдиних податків, податку на майно, плати за паркування, акцизного збору, туристичного збору. Перерахування до місцевого бюджету: 100% Державний податок, податок на прибуток підприємств 10%, екологічний податок 80%, податок на корисні копалини 25%, податок на доходи фізичних осіб 75% осіб.	Дефіцит/профіцит бюджету, % до ВВП: -1,6 - -2,1 % (2020 р.) ВВП, млрд дол. США: 91,0167,8 (2019 р.) Індекс інфляції: 143,3-104,1 % (2019 р.) Середня заробітна плата, дол. США: 162,6-419,5 (2020 р.) Частка населення з доходами, нижче законодавчо встановленого прожиткового
--------------------	---------------------------	---	---

До сьогодні держава перебуває в процесі формування нової податкової політики з надмірно частими змінами податкової системи. Орієнтовними змінами є: 1994 р. - базове регулювання податкової системи; 1996 р. – зміна вертикалі управління; 2005 рік - скасування ряду пільг, зокрема галузових; 2010 р. - прийняття Податкового кодексу України; 2012 р. - утворення Міністерства доходів і зборів України; 2014 рік - посилення фінансової децентралізації, 2015 рік і по сьогоднішній день - податкова реформа, скорочення кількості (переліку) податків.

«Найбільш суттєві реформи були здійснені після 2010 року. Це обумовлено тим, що до кінця 2010 р. податкова система України досягла критичного рівня неефективності, що проявилось у дестабілізації матеріального виробництва, негативному впливі на економічні процеси, слабкій координації податкового законодавства та значній кількості змін до нього, дискретності у реформуванні, значних інституційних витратах як платників податків, так і податкових органів тощо; зазначене зумовило суттєве зменшення ролі податкової політики як вагомого інструменту впливу на соціально-економічний розвиток країни»[20, с. 149].

Виявлення взаємозв'язку підходів до податкової системи та трансформаційних змін в економіці в історичній оцінці дозволяє з'ясувати їхню доцільність та окреслити перспективи стабілізації існуючої системи або, навпаки, її часткових чи фундаментальних змін. Дані таблиці. 2.1 свідчать, що питання тіньової економіки залишаються проблемними, хоча

дослідження НБУ за 2020 рік підтверджує зниження її показника з 60% до 23,8%. Якщо ці дані відповідають дійсності, то деініціалізацію економіки можна пояснити податковою реформою та скороченням списків податків у 2015 році, навіть якщо загальний відсоток зборів залишиться на рівні приблизно на одному рівні.

Фіскальна політика та економічна модернізація тісно пов'язані. Тіньовий бізнес обмежує розмір податкових платежів, тим самим зменшуючи фінансову спроможність державного бюджету. Це призводить до інституціоналізації культури низького оподаткування. Натомість формується низька політична культура та дисципліна з боку держави, що проявляється у недобросовісному перерозподілі зібраних податків.

Для України проблема тіньової економіки разом із корупцією є основоположною для вирішення та забезпечення ефективної реалізації реформ. Проте вирішення проблеми тіньової економіки в Україні не повинно відбуватися лише через призму фіскальної політики. Як показують міждержавні порівняння, ставки податків в Україні за багатьма показниками нижчі, ніж у розвинених країнах світу. Проблема полягає в макроекономічній і політичній нестабільності, у високій «вартості» фінансових ресурсів через високі кредитні ставки. Нинішні ініціативи влади в рамках реалізації державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» пом'якшують цей деструктивний ефект.

Проте, подальша деініціалізація економіки та бізнесу має відбуватися в симбіозі фіскальних покращень, особливо щодо процедурних аспектів, доступності кредитів, а також стабільного попиту на товари та послуги завдяки створенню умов чесної конкуренції (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Податкова політика серед імперативів детінізації економіки і бізнесу

«Оцінюючи взаємозв'язок між податковою політикою та економічними перетвореннями, виникає питання про інфляцію. Маніпулювання податками, бюджетними витратами та контроль цін є одними з основних інструментів, які уряди можуть використовувати для подолання інфляції. При цьому можна використовувати два основних способи:

- зміни в податковій системі (в принципі, збільшення податків) і запровадження жорсткого державного контролю над цінами і заробітною платою.
- індикація доходу, застосування механізму коригування процентної ставки відповідно до рівня інфляції тощо»[16, с. 56-57].

Водночас економічні закони свідчать про те, що інфляція більшою мірою впливає на прибутковість бюджету в умовах активізації малого та середнього підприємництва, тобто підвищення податків на доходи фізичних осіб має супроводжуватися активізацією «інфляція». В українських реаліях цей взаємозв'язок знайти неможливо (рис. 2.2).

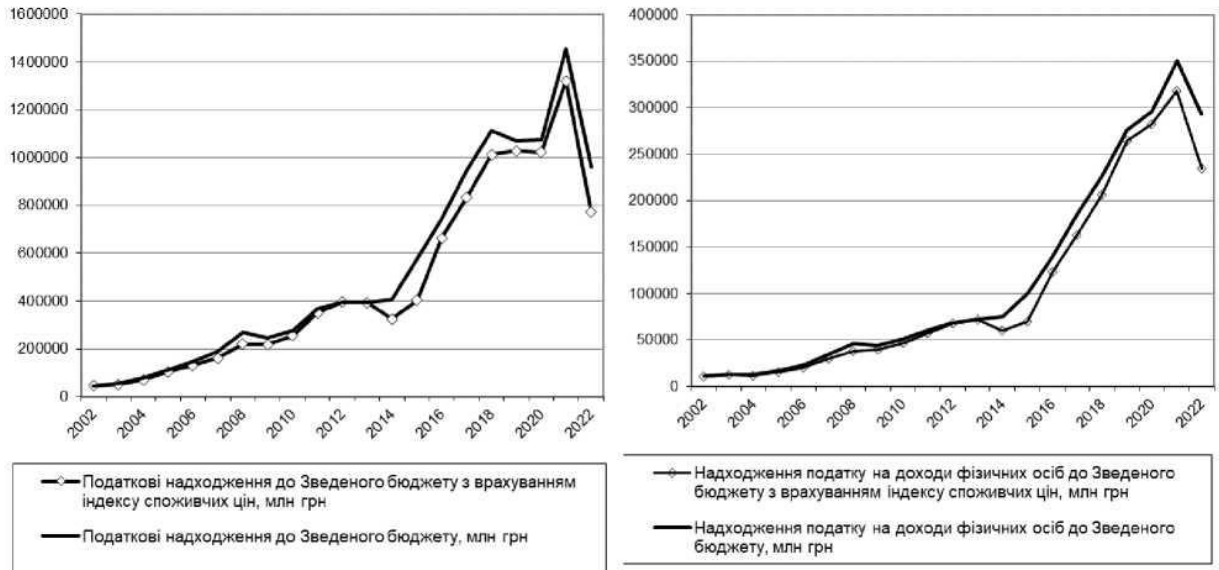

Рис. 2.2. Податкові надходження до Зведеного бюджету України з врахуванням індексу споживчих цін, млн грн, 2002-2022 роки

Відсутність кореляції між розміром податку на доходи фізичних осіб та інфляційними процесами зумовлена нестабільністю розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. Фактично з 2018 року спостерігається помітне зростання частки податку на доходи фізичних осіб у зведеному бюджеті України. У період 2002-2020 років його вага коливалася від 16,4% (докриза 2011 року, що свідчить про тодішню політику уряду щодо централізації економіки та управління) до 27,5% (2020 рік).

За умови забезпечення рівнозначної ваги ПДФО та ПДВ у доходах бюджету країни можливе запровадження інструментів впливу на інфляцію шляхом фіскального регулювання (рис. 2.3). Водночас завищення податків є неприпустимим, оскільки це може уповільнити виробничі процеси та демотивувати підприємницьку діяльність.

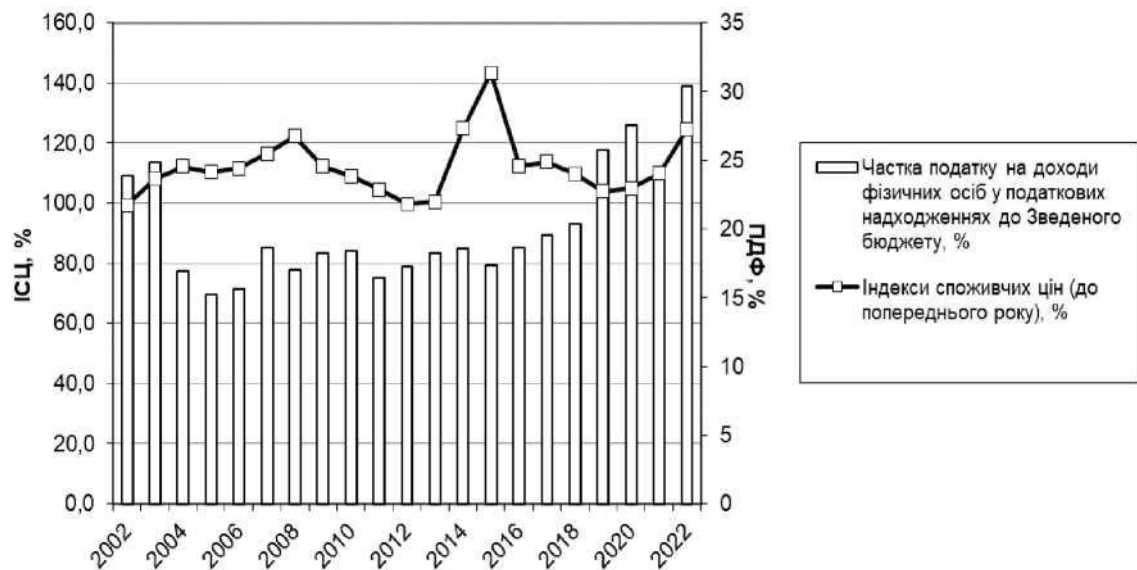

Рис. 2.3. Частка податку на доходи фізичних осіб у податкових надходженнях до Зведеного бюджету України та індекс споживчих цін, 2002-2022 роки

Тому, в Україні виправдано регулювати інфляцію шляхом індексації доходів, а не змінювати систему оподаткування, зокрема шляхом підвищення податкових ставок. Однією з причин є те, що історичний аналіз тенденцій і структури податкових надходжень підкреслює їх нестабільність. Позитивний зв'язок між фіскальною політикою та трансформаційними змінами в економіці посилюється в умовах фіскальної стабільності. Мова йде не тільки про перелік податкових ставок, а й про їх розмір.

Аналіз особливостей трансформації економіки дозволяє окреслити основні проблеми та негативні тенденції, на послаблення яких мають бути спрямовані інструменти фіскальної політики, зокрема її інституційний механізм. З іншого боку, можна визначити позитивні тенденції, які необхідно підтримувати для досягнення бажаного цільового результату.

2.2. Підвищення ефективності податкової політики в обмеженні впливу чинників тінізації економіки

Детінізація економіки є одним із головних пріоритетів сталого розвитку українського суспільства. Тому вона має залишатися визначальною для економічної безпеки України та орієнтуватися на досвід державної політики протидії тінізації економіки в інших країнах. Відомо, що для подолання «тінізації» в ринковій економіці необхідно створити адекватне інституційне середовище з чітко розвиненою, комплексною, збалансованою та достатньо стабільною економічно-правовою основою для забезпечення гармонійної взаємодії, взаємозв'язку та взаємопідзвітності всіх суб'єктів. ринкових відносин з ринковими структурами, на основі яких безперервно функціонують форми приватної, змішаної та громадської власності.

Збільшення розмірів тіньової економіки відбувається в умовах загострення соціально-економічної кризи, політичної, ідеологічної та адміністративної дезорієнтації великих верств населення та глобальних викликів. Тому природно, що у досить значної частини населення, за умови, що обсяг роботи практично не впливає на обсяг особистого споживання, існує і постійно формується прагнення не тільки до «тіньових» заробітків, а й до взагалі для пошуку будь-яких додаткових джерел особистого доходу.

Фіскальна політика являє собою політику держави, яка спрямована на збір податків. Якщо рівень оподаткування для інноваційної компанії правильний, то вона буде привабливою для інвестицій, інакше компанія не матиме ані сенсу, ані можливостей для розширення. Тому важливо, щоб податкова політика відповідала не лише принципу достатньої забезпеченості державного бюджету, а й створенню оптимальних податків, які не обмежують підприємницьку діяльність.

Крім того, серед основних системних чинників, що гальмують процес детінізації економіки в Україні, також є «низький рівень захисту прав власності; недостатній рівень захисту інтелектуальної власності;

недосконалість судової системи країни (основні вади, які експерти визначають у недостатній ефективності гілок судової системи), як наслідок, низький рівень довіри до неї населення та інвесторів; наявність невідконтрольних уряду територій, що утворилися під час збройного конфлікту на території країни, і, як наслідок, зростання «потенційних можливостей» для використання схем контрабанди товарів» тощо.

На сьогоднішній день недосконалість податкової політики доповнюється недоліками механізму реалізації податкової реформи, які проявляються в недосконалості системи контролю за платниками податків, посиленні репресивного характеру податкового законодавства. Тому вважаємо, що взаємодія платника з податковими органами має здійснюватися за такими правилами:

- по-перше, усі розбіжності в текстах податкового законодавства мають тлумачитися лише на користь платника;
- по-друге, рівна відповідальність держави та платника у їх фінансово-податковій взаємодії.

У зв'язку з цим варто нагадати досвід США, де досить цікавою є взаємодія контролюючих органів і платників податків у сфері податкової політики. Він побудований таким чином, щоб повністю задовольнити потреби платників податків, які є основними клієнтами будь-якої податкової служби. Федеральна податкова система (ФПС) в США прагне вникнути в проблеми платників податків і зробити все можливе, щоб вони могли виконувати свої податкові зобов'язання відповідно до чинного законодавства.

Основоположним принципом ФПС США є забезпечення так званої добровільної податкової відповідальності платників податків. Цей принцип полягає у згоді платників дотримуватись встановленого порядку та закону без насильницьких дій. Поняття добровільної фіскальної відповідальності полягає в наступному. ФПС США спрямована не на збір податків, а на

створення умов для того, щоб усі платники податків США сплачували свої податки вчасно та в повному обсязі. Вирішити цю проблему шляхом податкової перевірки всіх платників податків неможливо. Тому після отримання податкової звітності від громадян податкова служба відбирає найбільш «перспективних» платників (з точки зору можливості отримання донарахованих сум податку). Зазначені платники підлягають ретельній перевірці, за результатами якої нараховуються додаткові витрати. Про арешт та реалізацію майна неплатежів повідомляють засоби масової інформації. Цей практичний досвід Сполучених Штатів може бути врахований і в майбутньому також може бути застосований в Україні.

Злісні неплатники є такими лише для держави. Дійсно, багато з них платять, і добре платять, корупціонерам і злочинцям. Тіньова система оподаткування проста і зрозуміла, а її податкові ставки, мабуть, більш прийнятні, ніж державні. Саме з причин, зазначених вище, організувати та розвивати власний бізнес у сфері виробництва складно та не вигідно. Підприємці змушені займатися більш мобільною діяльністю, яка швидко приносить високі доходи (фінансові операції, операції з цінними паперами), або «ховати» хоча б частину свого бізнесу в «тінь» за допомогою різноманітних фінансових схем через відсутність доопрацювання в законодавстві.

Впровадження практичного досвіду США в Україні зробить податкову систему більш досконалою та надасть їй надихаючого характеру. Зрозуміло, що держава, діючи таким чином, стикається з загрозою зменшення надходжень до бюджету. Однак цього не станеться, якщо застосовуватиметься прогресивне оподаткування особливо високих спекулятивних доходів. Крім того, зниження податкових ставок та надання податкових пільг суб'єктам малого бізнесу призведе до розширення податкової бази та збільшення збору податків.

Крім таких причин, як надмірне регулювання та високий рівень

оподаткування, можна назвати ще одну: сьогодні послуги, які надає держава, часто є непропорційними податковому тягарю. Цю диспропорцію можна зменшити або навіть усунути шляхом полегшення податкового тягара та підвищення якості державних послуг, наприклад, шляхом реформування системи соціального забезпечення та створення ефективних державних інститутів, які сприятимуть діяльності бізнесу та підприємств, а не перешкоджатимуть їй. Це й посилення правової визначеності, що створить можливість нарешті швидко реалізувати права власності: це, безумовно, великий стимул для легалізації. Однак не менш необхідним стає ефективний контроль з боку податкових органів. Вони повинні зосереджувати свою увагу не стільки на підприємствах і підприємствах, які працюють офіційно і зараз змушені постійно перевірятися податковими органами, а на тих підприємствах, які працюють нелегально.

Ніхто не сумнівається, що Україна, як де-факто центральноєвропейська країна, навіть технічно не може відгородитися від навколишнього світу інформаційним, економічним чи політичним кордоном. Питання, однак, полягає в тому, як, коли і за яких умов відбудеться повноцінне включення Української держави та української нації у високоорганізовану та динамічну систему світової, зокрема європейської, взаємодії. А станеться це тоді, коли буде ліквідовано тіньову економічну діяльність, у ході якої відбувається повне або часткове ухилення від сплати податків, зборів, штрафів, інших обов'язкових платежів, а також порушення її державного регулювання (тобто суб'єктом діяльності є тіньова економіка) отримує додатковий дохід шляхом порушення податкового, господарського та іншого чинного законодавства, що регулює його господарську діяльність).

Варто зазначити, що тягар податкової системи України визначається не розміром податкових ставок, а, насамперед, не рівномірністю податкового навантаження, нестабільністю, а часом і заплутаністю податкового законодавства, вузькістю законів. господарський оборот, зміни в грошовій

сфері та фінансах суб'єктів господарювання. Податковий тягар розподіляється між суб'єктами господарської діяльності вкрай не рівномірно.

Для створення умов для легалізації тіньової економіки важливо запровадити практику прийняття законодавчих актів у сфері податкової політики одночасно з механізмом їх реалізації, що включатиме програмно-інформаційне забезпечення та роботу на високому рівні якості інформаційно-довідкового центру взаємодії з платниками податків. Це дасть можливість зменшити численні бухгалтерські помилки при визначенні податкової бази та обчисленні податків та зменшить численні неефективні заходи контролю платників податків. У результаті витрати часу, зусиль і грошей на проведення цих перевірок і судових розслідувань будуть зменшені.

Отже, причини збільшення частки тіньової економіки та масового ухилення від сплати податків (тобто причини, що сприяють відходу сумлінних платників податків у тінь) полягають у гіпертрофованості української податкової системи у бік податкової функції, суть якого полягає у формуванні дохідної частини державного бюджету всіх рівнів. Оподаткування характеризується необґрунтованим співвідношенням прямих і непрямих податків, недосконалістю системи управління, що посилює репресивність податкового законодавства, посилює корумпованість податкових органів.

Успішний досвід багатьох країн світу, які успішно зменшили частку тіньової економіки, показує, що основною метою таких стратегій була зміна фіскальної політики щодо високих податкових ставок та жорсткого регуляторного контролю. Велике значення мають також заходи, спрямовані на виявлення ухилень від сплати податків в особливо великих розмірах і покарання порушників.

За розрахунками Мінекономіки, рівень тіньової економіки за січень-вересень 2021 року склав 31% від обсягу офіційного ВВП. Серед окремих

галузей народного господарства найбільшою дифузією підпільної господарської діяльності характеризуються будівельно-монтажний комплекс, паливно-енергетичний комплекс і агропромисловий комплекс. У сфері інтелектуальної діяльності значним є обсяг тіньової діяльності у сфері тиражування електронних носіїв. Що стосується сфери торгівлі, то, за різними оцінками, частка нелегального ринку алкогольної продукції становить 50%. Це близько 12 млрд грн. на рік тільки акцизи, не стягнуті до бюджету. Тому, органи державної влади мають прийняти ефективні управлінські рішення щодо створення дієвої системи контролю суб'єктів господарювання, які займаються виробництвом алкогольної продукції та сплати акцизного податку на цю продукцію для збільшення доходів від алкогольної продукції.

Також зазначається, що в умовах поступового підвищення економічної самостійності регіонів України головною вимогою до податкової системи після прийняття Податкового кодексу є повне використання її регуляторного та стимулюючого потенціалу. Тому, фіскальна політика регіону повинна передбачати вибір складу та структури податків і зборів, визначення платників податків, встановлення ставок податків, пільг. Фіскальна політика регіону – складова бюджетної політики, метою якої є оптимізація надходжень та видатків бюджетних коштів для забезпечення цілей сталого розвитку.

Отже, напрошується очевидний висновок, що дії, спрямовані на подальше обмеження впливу численних факторів тінізації економіки, не можуть спиратися лише на примусові методи. Вони дають лише тимчасовий ефект. Необхідно створити цілісну систему дій, спрямованих на усунення причин і передумов таких процесів і явищ. Необхідно створити нову стратегію протидії тіньовій економіці, яка має ґрунтуватися на принципах конверсії – безпечного залучення тіньової власності в легальну економіку на основі принципів мотивації таких суб'єктів.

2.3. Культурологічні аспекти розвитку сфери податків і податкової політики

Одним із стратегічних завдань інституційного механізму є формування високої фіскальної культури та формування та реалізація фіскальної політики. Саме орієнтація інституційного механізму на культурні основи фіскальних відносин відрізняє його від інших типів механізмів управління.

При цьому дія інструментарію має бути спрямована не лише на створення інституційного середовища, забезпечення синергії зусиль для постійного розвитку податкових відносин між владою, бізнесом та громадянським суспільством, з одного боку, та державними органами різних країни. рівні, з іншого боку, а також трансформувати неформальне управління правилами та некомерційною діяльністю у високу податкову культуру з добре функціонуючою податковою системою.

«З точки зору впливу на сферу податків і податкову політику, культуру слід розглядати як норми (моральні, соціальні вимоги як неформальні регулятори і правові вимоги як формальні регулятори) та цінності (властивості об'єкта, що можуть задовольняти потреби) в економічній поведінці населення, виражені в різних сферах життєдіяльності:

- повсякденній - культура способу життя, взаємодії з іншими членами соціуму та всередині домогосподарства;

- хабарництва, зайнятості на нелегальних засадах тощо;

- підприємництва - підприємницька культура, в тому числі щодо якості продукції (послуг), сплати податків і звітності (податкова), зайнятості населення (за легальним статусом та наданням гідних умов праці, прозорих конкурентних умов кар'єрного просування та професійного розвитку тощо), виконання ділових зобов'язань перед партнерами та державою (в рамках державно-приватного партнерства);

- фінансовій - фінансова культура, в тому числі щодо джерел отримання доходу, участі в кредитних та інших фінансових операціях, розрахунках за

борговими зобов'язаннями;

- управлінській - управлінська культура, в тому числі щодо використання виробничих чинників, вміння використовувати знання та здобувати нові, вміння встановлювати і досягати цілі;

- політичній - політична культура, в тому числі щодо виконання функцій держави, забезпечення людського розвитку в координатах економічного зростання і сталості»[40].

Прояви культури в окремих сферах життя об'єднують фахівці з економічної культури, яка є симбіозом матеріальних і духовних досягнень суспільства для соціально-економічного розвитку.

У визначенні податкової культури зазначається, що вона проявляється для всіх учасників податкових відносин: це платники податків як фізичні та юридичні особи (комерційні та неприбуткові організації), працівники податкових органів, контролюючих органів та інших державних служб, які, відображаються на бюджетній дисципліні, формують політичну культуру (рис. 2.4).

Натомість підвищення податкової культури на засадах інституційної довіри вимагає тривалого часу та узгодженої державної політики, що виражається у справедливому перерозподілі податкових надходжень через бюджетні механізми на всіх рівнях господарювання, наслідком чого на ранніх етапах є зростання добробуту населення та покращення якості обслуговування об'єктів соціальної інфраструктури: медицини, освіти, благоустрою, транспорту та зв'язку. Зрештою, у майбутньому навіть високий рівень оподаткування збереже фіскальну дисципліну, адже громадяни розумітимуть, на що витрачаються їхні податки.

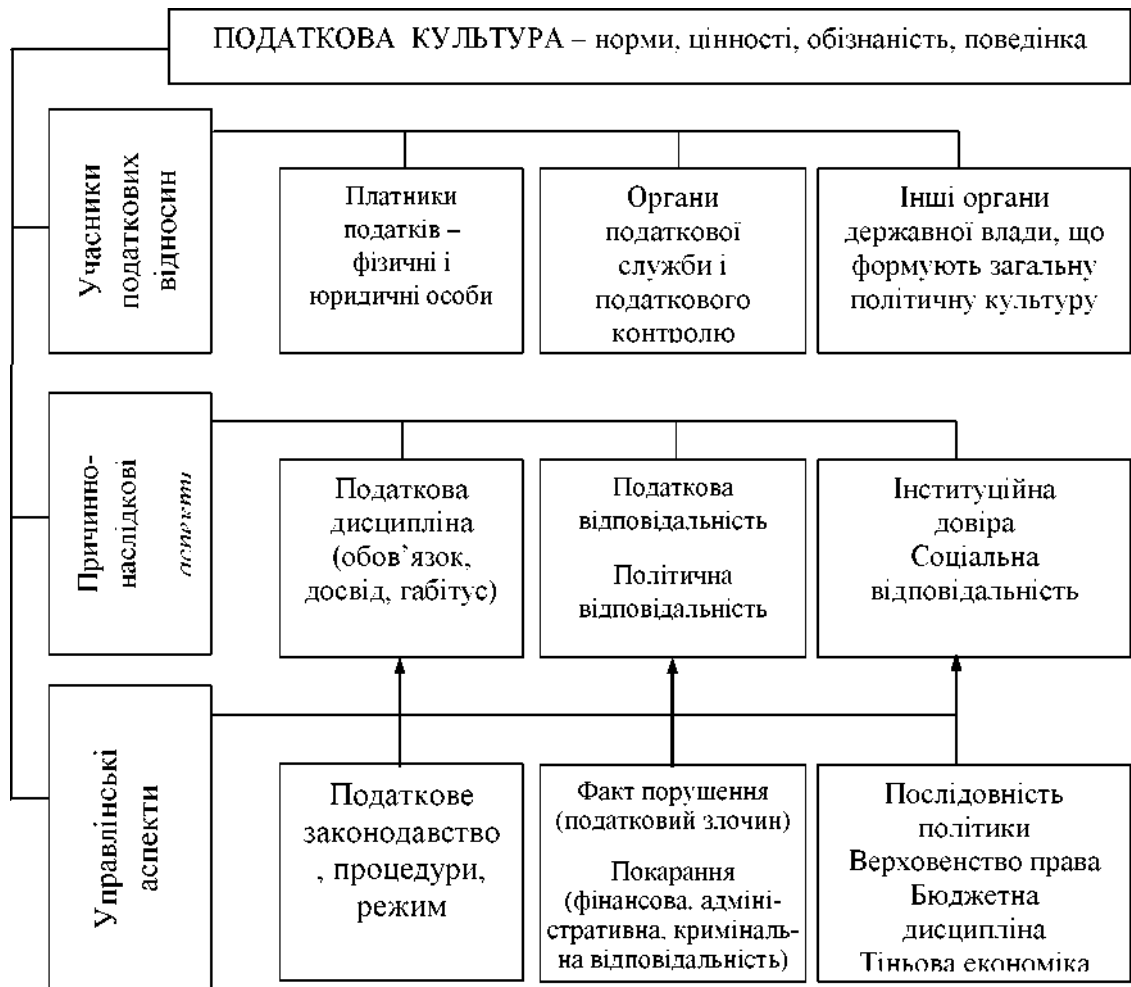

Рис. 2.4. Зміст податкової культури

Тому податкова культура є стратегічним завданням інституційного механізму формування та реалізації податкової політики. Його основні показники – фіскальна дисципліна, відповідальність і довіра. Основою підвищення податкової культури населення та бізнесу мають бути норми та цінності, що запобігають девіантним формам податкової поведінки. На ранніх етапах формування податкової культури важливо визначити основні практики порушення податкової дисципліни: ухилення від сплати податків, порушення процесуальних норм податкового режиму, податкові конфлікти.

Серед основних заходів – формування у населення та суб'єктів господарювання фіскальних рефлексій у вигляді самосвідомості обов'язку сплачувати податки шляхом оптимізації співвідношення прямого та непрямого оподаткування. Імперативом формування податкової культури має

стати дететнізація економіки з активним залученням міжнародної допомоги, впровадження кращих контрольних практик у боротьбі з податковими злочинами та здійснення справедливого перерозподілу податкових надходжень з відображенням на добробут населення та конкурентні умови підприємницької діяльності.

Висновки до розділу 2

Доведено, що дослідження особливостей трансформації економіки та формування фіскальної політики необхідно здійснювати з акцентом на аналізі закономірностей і тенденцій, які можуть набувати циклічного чи регульованого характеру. Врахування поступовості становлення податкової системи на загальнодержавному рівні з часів незалежності України дозволило всебічно усвідомити роль податкових інструментів і податкових режимів у трансформаційних змінах. Крім того, виявлення зв'язку між підходами до податкової системи та трансформаційними змінами в економіці в історичній оцінці дає змогу з'ясувати їх доцільність та окреслити перспективи стабілізації існуючої системи або, навпаки, її часткової чи часткової зміни. основи.

Встановлено, що імперативом формування податкової культури має стати дететнізація економіки з активним залученням міжнародної допомоги, впровадження кращих контрольних практик у боротьбі з податковими злочинами та здійснення справедливого перерозподілу податкових надходжень з рефлексія на добробут населення та конкурентні умови підприємницької діяльності.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

3.1. Глобалізаційні виклики формування податкової політики України

Податкова політика сучасних країн, що передбачає діяльність спеціалізованих державних органів щодо регулювання податкових відносин, на етапі становлення потрапляє в план численних факторів впливу. Їхня дія зумовлена інституційним середовищем різних просторових рівнів: глобального, міждержавного, національного, регіонального, локального і навіть персонального. Світова фінансово-економічна система, яка уніфікує підходи до податкового регулювання, стає все більш відкритою. Глобалізація стає не просто фактором, а потужним викликом для формування фіскальної політики держав, встановлення певних вимог, породжених конкурентними, протекціоністськими, безпековими та іншими заходами.

«Дослідження впливу глобалізації на формування податкової політики країни можна здійснювати в ракурсах оцінювання:

- впливу глобалізації на політику держави загалом та у сфері податків зокрема, ступінь її відкритості і врахування глобальних цілей сталого розвитку;
- впливу глобалізації на ринкові процеси в країні загалом та її окремих галузях, ступінь інтеграції економіки в глобальну фінансово-економічну систему, в тому числі впливу на учасників ринку як платників податків;
- ефективності податкової політики з точки зору виявлення можливостей і викликів глобалізації та забезпечення на цій основі економічного розвитку держави.
- той самий час податкова політика та її інструментарій теж чинять помітний вплив на глобалізаційні процеси. Зберігаючи функції основного

важеля наповнення бюджету, оподаткування починає здійснювати значний - вплив на міжнародне розміщення виробництва, прямі і портфельні інвестиції, діяльність фінансових ринків; нова роль оподаткування виявляється в рамках функціонування різних інтеграційних угруповань, зокрема, гармонізація оподаткування є одним з перспективних елементів інтеграційних процесів та неминучим наслідком глобалізації»[41].

Глобалізація може мати як позитивний, так і негативний вплив на податкову сферу. У разі негативних знаків виникають виклики глобалізації. Їх необхідно розуміти, щоб враховувати при формуванні державної податкової політики, спрямованої на їх нівелювання або перетворення на нові можливості(рис. 3.1).

Рис. 3.1. Глобалізаційні виклики і можливості при формуванні податкової політики держави

Водночас фіскальна політика держав також відіграє певну роль у глобалізаційних процесах у частині фінансово-економічної складової. Від ефективності фіскальної політики з урахуванням викликів і можливостей

глобального масштабу залежить економічний розвиток держави та її подальша інтеграція у світовий фінансово-економічний простір.

«Формування податкової політики з врахуванням глобалізаційних викликів має здійснюватись в єдності з економічною стратегією держави. Вона може базуватись на ідеології відкритості й інтеграції, нейтральності, захисту та протекціонізму. В умовах глобалізації посилюється інтеграція, що відкриває додаткові можливості для розміщення капіталів і підприємництва за кордоном; разом з тим інтеграційні процеси підвищують чутливість інвестицій і бізнесу до оподаткування, оскільки уряди окремих держав лібералізують податкове законодавство, керуючись протилежними мотиваціями - з одного боку, намагаються привабити іноземні інвестиції, а з другого, перешкоджають перетіканню податкової бази за кордон» [42, с. 21-22].

Як показує світовий досвід, одночасно з глобалізацією з початку 1980-х років поширюється впровадження неоліберальних податкових реформ. Глобалізація сприяє уніфікації податкових режимів у різних країнах, зокрема щодо оподаткування як прибутку, так і доходів громадян, що отримує різні оцінки доцільності. Проте, виклики глобалізації та мобільність ресурсів, особливо людських, створюють специфічну ситуацію розриву між місцем проживання платника податків та місцем його діяльності (бізнесу, роботи, навчання). Тому, необхідно враховувати ризик подвійної сплати податків за регіональною ознакою та забезпечити ліквідність оподаткування.

«Одним із головних викликів глобалізації у формуванні національної податкової політики є податкова конкуренція. Це явище в науці та практиці отримало різні оцінки, зокрема:

- як негативне зі створенням державами умов для залучення іноземних фінансових ресурсів та робочої сили з пропозицією натомість можливостей ухилення від сплати податків чи зменшення таких обсягів, а також

конфіденційності інформації про платників податків та інших стейкхолдерів;

- форма економічної конкуренції та позитивні моменти, які виникають у процесі управління конкурентними перевагами в податковій системі з метою досягнення сталої конкурентоспроможності національної економіки»[30].

Основною проблемою у вирішенні зазначених проблем в Україні є відсутність політичної волі, оскільки, як правило, першочергову зацікавленість у використанні переваг податкових систем інших країн мають можновладці чи тісно пов'язані з ними інституції, які володіють значний капітал і постійно збільшувати свої прибутки навіть в умовах зниження рівня добробуту населення. Боротьбу з втечею капіталу слід включити до системи імперативів формування податкової культури в державі та активної міждержавної співпраці із затвердженням спільних заходів у податковій сфері в рамках так званої фіскальної консолідації (уніфікації та гармонізація податкових підходів, боротьба з недобросовісною податковою конкуренцією, зокрема не припустимість «гонки до виснаження» щодо зниження податкових ставок).

Податкова конкуренція на міжнародному рівні змушує обирати не лише стратегію податкової політики, а й підхід до її формування. Мова йде про уніфікацію, гармонізацію, диференціацію та мобільність оподаткування. Податкова гармонізація є актуальним завданням для України з огляду на її вектор євроінтеграції та членство в СОТ.

«Необхідність податкової гармонізації в частині вдосконалення податкової політики України зумовлена порівнянням міждержавних оцінок у цій сфері бізнесу та національного добробуту. Рейтинги країн мають дуже сильний іміджевий ефект (інвестиції, трудові ресурси, політика) і посилюють вплив макроекономічних показників і податкової політики на зовнішньоторговельну діяльність (чим вищий податковий

рейтинг, тим більше розрахунки експортної діяльності показали, що це значно більше стимулює)»[31]).

Для України в переліку викликів глобалізації формуванню фіскальної політики, насамперед, слід звернути увагу на наступне:

- неефективність заходів протидії та протидії податковій злочинності, зокрема, щодо введення та виведення капіталу з офшорних зон, здійснення через них експортно-імпортних операцій, у тому числі зернової сировини стратегічного значення (через Кіпр, Британські Віргінські острови, Швейцарію) ;

- втрата позицій у міждержавній податковій конкуренції, внаслідок чого національний капітал надмірно виводиться в офшори та супроводжується іншими незаконними схемами повернення та капіталізації;

- втрата позицій у податковій конкуренції між державами за залучення інвестиційного капіталу через недосконале адміністрування податкових платежів, надмірний час, відведений на податкову звітність, недостатні обсяги відшкодування ПДВ та його суб'єктивізм;

- втрата позицій в економічній конкуренції між державами, що підтверджується високою часткою податкових надходжень у формуванні ВВП, а отже недосконалим фінансовим забезпеченням реалізації державної політики в усіх сферах;

- непослідовність та безсистемність фіскальної політики в умовах формажорних обставин (кризи) з надмірною чутливістю економіки до екзогенних впливів, зокрема, за сучасних умов - негативного впливу COVID-2019 з вимушеним безробіттям та обмеженням підприємницької діяльності;

- необхідність врахування потреб міжнародних організацій та зовнішніх партнерів, зокрема ЄС та СОТ, щодо податкових стандартів, гармонізації податкового законодавства та функціонування відповідних структур з метою протидії податковим злочинам та корупції.

Податкову політику необхідно формувати таким чином, щоб забезпечити конкурентоспроможність податкової системи України з урахуванням визначених викликів глобалізації. Основою цієї конкурентоспроможності має стати прозорість оподаткування та справедливий перерозподіл мобілізованих фінансових ресурсів. Пом'якшення впливу викликів глобалізації на фіскальну сферу можливе за умови формування та реалізації такої державної політики, яка забезпечує прямий і потужний вплив фіскальних інструментів на необхідні трансформаційні зміни в економіці, що характеризується інноваційністю випереджувального типу. . Лише за таких умов держава може розвиватися у висококонкурентному та постійно мінливому глобальному фінансово-економічному просторі.

3.2. Пріоритети реформування податкової політики і умовах воєнної економіки

В останні роки на розвиток податкової системи країни все більше впливають зовнішні та внутрішні впливи. Спочатку окупація частини території України та військові дії у 2014 році, потім виклики пандемії COVID-19, а потім повномасштабне вторгнення російської федерації мали значний вплив на бізнес-діяльність та виробничі процеси. Українська влада вжила ряд першочергових заходів і ухвалила численні законопроекти щодо боротьби з коронавірусом.

«Так, 18 березня 2020 р. набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» [11]. Зокрема, було внесено зміни до Податкового кодексу України та Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»[12].

Стратегія реформування податкової системи має містити не лише перелік пріоритетів, а й положення щодо концептуального бачення соціально-економічного розвитку держави. Це є принциповою особливістю дії інституційного механізму в податковій сфері, оскільки він має бути спрямований на розвиток регуляторного середовища ринку з прищепленням формальних і неформальних правил, норм, звичаїв високої фіскальної дисципліни, культури, довіри та відповідальності.

Враховуючи поточну ситуацію та огляд податкової реформи в Україні, бажано подальший вибір ефективних податкових інструментів та наукове обґрунтування їх пріоритетів, ґрунтуючись на таких підходах: . Вплив на економічні перетворення:

- галузевий підхід – визначення переліку видів економічної діяльності та наукоємних галузей у порядку фіскального стимулювання з точки зору впливу трансформаційних змін;

- просторовий підхід – визначення територій, сприятливих для концентрації податкових пільг для активної інноваційної діяльності та надання цим територіям специфічних просторових та організаційних особливостей;

- підхід до людських ресурсів - Визначення переліку професій, залежних форм праці, самозайнятості та підприємництва зі спеціальними режимами оподаткування;

- організаційний підхід - визначення конкретної організаційної форми підприємств та їх об'єднань, у тому числі міжгалузевих, в умовах активізації інноваційної діяльності.

При виборі фіскальних інструментів, спрямованих на стимулювання трансформацій, слід відходити від початкового збільшення бюджетного фінансування порівняно з показниками розвинених країн. Україна зі своєю бюджетною спроможністю та станом війни не може гарантувати пропорції фінансування інноваційної діяльності, науки та освіти на рівні розвинутих

країн з високою бюджетною спроможністю. При цьому фінансові інструменти дозволять досягати поставлених цілей поетапно, приносячи подальші вигоди бюджету в частині збору податків і доходів, збільшуючи можливості для додаткового бюджетного фінансування на інноваційні потреби, забезпечувати економічне зростання.

Незважаючи на безумовне лідерство сфери інформаційних технологій, воєнна та післявоєнна економіка з високим ступенем євроінтеграції вимагатиме перегляду пріоритетних видів економічної діяльності з інноваційною спрямованістю та врахуванням особливостей ресурсів регіонів та територій громад.

«Пріоритети стимулювання трансформацій економіки за галузевим підходом фокусують увагу не лише на інноваційних видах економічної діяльності, але й на освіті і науці. Надважливим кроком держави є прийняття на початку 2022 р. змін до Податкового і Митного кодексів України щодо звільнення від ПДВ і мита на імпорт обладнання, інших витратних матеріалів, необхідних для проведення науково-дослідних робіт»[43; 44]. Це також важливо для збереження кадрового потенціалу наукових установ, особливо в галузі точних наук, які відчують брак матеріально-технічного забезпечення якісних розробок.

Післявоєнна ситуація може змінити деталі необхідності та можливості відновлення вільної економічної зони з необхідністю застосування спеціальних податкових режимів. Однак рішення про створення в Україні зон чи територій пріоритетного розвитку має бути збалансованим з урахуванням низькоподаткової культури, дисципліни та відповідальності компаній, особливо великих. Це підтверджує досвід зловживання податковими пільгами в регіонах з особливими режимами економічної діяльності за останні кілька років.

У цьому сенсі важливо надати МСП, орієнтованим на інновації, вигідний доступ до переваг. Необхідно скоротити офшорний капітал, щоб

залучити іноземний капітал, особливо «значні інвестиції», які зараз регулюються.

У майбутньому фінансове стимулювання трансформації української економіки на основі кадрового підходу має стимулювати прогресивні форми надання освітніх послуг. Велике значення в контексті безперервного розвитку людини мають неформальні та неформальні форми навчання. У зв'язку з цим планується запровадити податкові пільги для онлайн-освітніх проектів, компаній та ІТ-організацій, які займаються підготовкою професіоналів в Україні. Одним із напрямів розвитку конкурентоспроможного освітнього середовища та переходу на вищий рівень якості обслуговування закладів освіти є необхідність підтримки альтернативних форм здобуття знань.

Тому, трансформація української економіки потребує інноваційних змін. Вирішальну роль у її стимулюванні відіграють фіскальні інструменти. За кілька років незалежності України влада запровадила деякі підходи до пільгового оподаткування, створення територій із особливим режимом для інвестиційної діяльності тощо.

Проте, ефект від цих рішень залишився недостатнім. Військова економіка знаменує поворотний момент у переході України від економіки, заснованої на ресурсах, де домінують тіньова торгівля та зайнятість. Щоб зберегти поточний економічний потенціал і забезпечити подальшу інноваційну переорієнтацію української економіки, можливі фінансові стимули в результаті очікуваної трансформації сьогодні доступні, навіть ціною величезної міжнародної підтримки. Відновлення економіки та регіональний розвиток після військового вторгнення має включати не лише нові інфраструктурні рішення, а й способи ведення бізнесу та створення конкурентного середовища.

Перелік податкових пільг має бути чітким і обмеженим, але здійснюватися з повною ефективністю та постійною оцінкою доцільності їх

застосування. Необхідно встановити конкретні строки заохочення з диференціацією завдань на різні періоди. Навіть короткострокова оцінка (до 1 року) повинна вказати, чи є фіскальний інструмент ефективним, а недоплати до бюджетів тимчасово виправданими для довгострокових ефектів. Зі стратегічної точки зору податкові стимули мають забезпечити високопродуктивну інноваційну діяльність в Україні на основі міжпрофесійної та міжтериторіальної кооперації.

Для України євроінтеграція з точки зору фіскальних наслідків – це можливість переходу до підприємницького ринкового середовища та справедливого перерозподілу доходів у суспільстві, внаслідок чого виникне висока податкова культура, дисципліна та відповідальність. Це важливі кінцеві індикатори ефективності інституційних механізмів формування та реалізації фіскальної політики.

Загалом, основним напрямком гармонізації національних законодавчих баз, у тому числі податкових систем, відповідно до стандартів і норм права Європейського Союзу залишається «адаптація, тобто розробка та прийняття нормативно-правових актів та відповідних правових актів. «Процес створення умови для Впровадження та застосування, спрямоване на поступове досягнення повної відповідності прав України європейському праву».

Приклад країн ЄС у сфері податкової політики є особливо цінним для України, оскільки стимулює інноваційний розвиток і забезпечує трансформацію економіки на цій основі. Тому серед пріоритетів, які впливають із впровадження досвіду європейської податкової політики, актуальними для дослідження та застосування є пільгові податкові заходи для новостворених компаній та інноваційні податкові інструменти.

Висновки до розділу 3

Дослідження формування та реалізації податкової політики в умовах процесів глобалізації та трансформації національної економіки дає змогу стверджувати, що податкова політика має формуватися таким чином, щоб забезпечити ефективність податкової системи, враховуючи значні виклики глобалізації, зокрема: неефективність заходів протидії та протидії податковій злочинності в частині введення та виведення капіталу з офшорних зон, проведення через них експортно-імпортних операцій; втрата позицій у податковій конкуренції при залученні інвестиційного капіталу через недосконале адміністрування податкових платежів, надмірні витрати часу на податкову звітність, недостатні обсяги відшкодування ПДВ та його суб'єктивність; втрачають позиції в економічній конкуренції між державами, що підтверджується високою часткою податкових надходжень у формуванні ВВП, а отже фінансовим забезпеченням реалізації державної політики в усіх сферах.

Обґрунтовано пріоритети формування фіскальної політики в умовах трансформації та модернізації економіки України з урахуванням викликів глобалізації, які необхідно здійснювати в єдності з економічною стратегією держави. Пом'якшення впливу викликів глобалізації на фіскальну сферу можливе через формування та реалізацію такої державної політики, яка забезпечить прямий і сильний вплив фіскальних інструментів на необхідні трансформаційні зміни в економіці, що характеризуються інноваційністю випереджувальних заходів. типу. Лише за таких умов держава може розвиватися у висококонкурентному та постійно мінливому глобальному фінансово-економічному просторі.

Для України євроінтеграція з точки зору фіскальних наслідків – це можливість переходу до підприємницького ринкового середовища та справедливого перерозподілу доходів у суспільстві, внаслідок чого виникне висока податкова культура, дисципліна та відповідальність.

ВИСНОВКИ

Вирішення проблем у сфері оподаткування пов'язане з необхідністю теоретичного осмислення податкової системи як соціально-економічного інституту, що забезпечує формування економічного механізму підвищення рівня та якості життя населення, а також економічного мислення, що відповідає розвитку різних верств населення з подальшим формуванням у суспільній свідомості позитивного ставлення до раціональної фіскальної політики. Ця політика не може реалізовуватися окремо від соціально-економічної політики, яка реалізується не лише на державному, а й на регіональному та місцевому рівнях.

Фіскальна політика визначається як сукупність економічних, правових та організаційних заходів, які базуються на єдиних засадах і забезпечують науково обґрунтовану систематичну діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, спрямовану на ефективне регулювання відносин, що впливають з інституту податків та гонорарів за рахунок використання господарсько-правових фондів. Бюджетна політика є складовою частиною фінансової політики та складовою загальної економічної політики держави.

Аналіз реалізації податкової політики в Україні в сучасних умовах показав, що не вирішені такі проблеми: нестабільність, внутрішні суперечності та неузгодженість податкового законодавства; високий податковий тиск на бізнес; низька прибутковість податкової системи; низька фіскальна ефективність податкової системи; складність податкової адміністративної системи; централізація фінансових ресурсів та повноважень щодо їх розподілу; безсистемне та необґрунтоване надання податкових пільг та звільнень, що збільшує податкове навантаження на ефективні підприємства, які сумлінно сплачують податки.

Основні проблеми податкової системи України пояснюються тим, що вона створювалася в умовах нагромадження початкового капіталу, без урахування внутрішніх особливостей господарювання та соціального стану

населення, тому на сьогодні не забезпечує функції довірено, але це лише гальмує економічний розвиток країни.

Поглиблення економічної співпраці учасників європейської інтеграції сприяло змінам у розвитку податкової гармонізації, а розширення інтеграції часто ускладнювало формування єдиної законодавчої бази оподаткування. Однією з головних перешкод на шляху поглиблення інтеграції та розвитку фіскальної гармонізації були:

1) небажання багатьох країн обмежувати свій суверенітет у прийнятті економічних рішень;

2) дії низки країн щодо використання можливостей участі в інтеграції для подолання відставання в економічному розвитку порівняно з країнами, які розпочали євроінтеграцію, не завжди є ефективними.

У ході подальшого податкового реформування в Україні найближчим часом слід акцентувати, зокрема, на:

- посилення контролю за наданням податкових пільг та подальше усунення неефективних інструментів пільг в оподаткуванні;

- коригування механізму оподаткування нерухомого майна, відмінного від земельної ділянки, запровадження підвищених ставок податку на дорогу нерухомість як практична реалізація ідеї більшої фіскальної справедливості на основі «включення» податку на «майно» в систему оподаткування;

- запровадження непрямих методів контролю за доходами громадян на основі їх порівняння з витратами та інші заходи щодо вдосконалення адміністрування податків, що дасть змогу зменшити кількість зловживань при сплаті ПДФО, податку на прибуток, ПДВ та акцизу, мито (забезпечення збільшення державного бюджету та доходів соціальних фондів за рахунок детінізації економічних відносин).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Chynchyk A. Theoretical and methodological aspects of strategic state regulation of the development of the national economy in the coordinates of sustainable development / A. Chynchyk, Ie. Buriak, S. Holubka, S. Yaremchuk, B. Yatsykovskyy // Financial and credit activities: problems of theory and practice 2021 no 6 (41), С.300-306.
2. Chynchyk A. Banking Risks in the Asset and Liability Management System / A. Chynchyk, L. Lysiak, Iu. Masiuk, O. Yudina, O. Olshanskiy, V. Shevchenko // Journal of Risk and Financial Management. - 2022, №15 (6), p. 1-19.
3. Jones E. Global Financial Regulation: Shortcomings and Reform Options / Emily Jones, Peter Knaack // Global Policy. - 2019. - Volume 10, Issue 2. - P. 193-206.
4. Kus B. Regulatory governance and the informal economy: cross national comparisons / Basak Kus // Socio-Economic Review. - 2020. - Volume 8, Issue 3. - P. 487-510 (<https://doi.org/10.1093/ser/mwq005>)
5. Бізнес під час війни: яку підтримку запропонувала влада і як виживає бізнес [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60757453>
6. Благун І. Г. Передумови виникнення і тенденції становлення податкового механізму ринкової економіки / І. Г. Благун, Г. С. Третяк // Ефективність державного управління. - 2014. - Вип. 41. - С. 292-302.
7. Бойко О. Я. Еволюція податкової системи України / О. Я. Бойко // Ефективність державного управління. - 2017. - Вип. 2. - С. 241-247.
8. Горобінська І. В. Вплив оподаткування на інвестиції та економічне зростання в Україні / І. В. Горобінська, Т. О. Кривошеєва // Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія. - 2010. - Вип. 7. - С. 258-261.
9. Гуцалюк О. І. Вплив податків на фінансову безпеку підприємств / О. І. Гуцалюк, Н. П. Левковець // Управління проектами, системний аналіз і

логістика. Серія «Економічні науки». - 2015. - № 15. - Ч. 2. - С. 70-76

10. Гуцул І. Моніторинг способів протидії ухиленню від оподаткування. Гроші, фінанси і кредит. 2017, № 18. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://bses.in.ua/journals/2017/18_2017/33.pdf.

11. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID 19)». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-20#Text>.

12. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» <https://www.president.gov.ua/documents/2464-vi-11763>.

13. Іванов Ю. Б. Податкова конкуренція та конкурентні переваги / Ю. Б. Іванов // Електронний науковий архів Науково-технічної бібліотеки Національного університету «Львівська політехніка» [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/44008/2/2018_Ivanov_Iu_B-Podatкова_konkurentsia_ta_44.pdf.

14. Іванов Ю. Б. Щодо визначення видів податкової конкуренції / Ю. Б. Іванов, О. О. Чумакова // Економіка розвитку. - 2010. - № 1(53). - С. 5-8.

15. Іванов Ю. Майбуrow І. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій: навчальний посібник. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2010. 492 с.

16. Крисоватий А. І. Податки та інфляція: філософія залежності / А. І. Крисоватий // Світ фінансів. - 2006. - Вип. 4(9). - С. 56-66.

17. Куценко Т. Ф. Моніторинг реалізації податкової політики в Україні: призначення та складові / Трансформація податкової та обліково-аналітичної систем в контексті сучасних кризових явищ: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Чернівці (Україна, 20 травня 2021 р. - Чернівці: Технодрук, 2021. - 379 с. http://chtei-knteu.cv.ua/ua/content/download/subsection/nayka/konf_20_05_2021.pdf.

18. Лекарь С. Горизонтальний моніторинг як прогресивний механізм податкового контролю. Економічний форум 2/2017[Електронний ресурс]. - Режим доступу: file:///C:/Users/user/Downloads/ecfor_2017_2_51.pdf.
19. Луцик А., Синютка Н. Податковий інструмент фіскальної політики в умовах діджиталізації фіскального простору / А. Луцик, Н. Синютка // Світ фінансів. № 1 (58), 2019, с. 87-97.
20. Нікітішин А. О. Трансформація податкового регулювання у постбіфуркаційний період / А. О. Нікітішин // Економічний вісник університету. - 2019. - Вип. 40. - С. 148-155.
21. Пасінович І. І. Модернізація механізмів державного регулювання економіки України / І. І. Пасінович, О. А. Сич // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. - 2018. - Вип. 1. - С. 398-408.
22. Податкова політика держави. Ще один великий компроміс / за заг. ред. К. І. Швабія. - Ірпінь: Університет ДФС України, 2018. - 61 с.
23. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування суб'єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти із значними інвестиціями в Україні: Закон України № 1293-IX від 2.03.2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1293-20#Text>.
24. Проблеми та перспективи зміцнення стійкості фінансової системи України: аналіт. доп. / [Шемаєва Л. Г., Жаліло Я. А., Юрків Н. Я. та ін.]; за наук. ред. Я. А. Жаліла - Київ : НІСД, 2021. - 104 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-02/e_book_zhalilo_2-sait-20.pdf.
25. Ревенко О. В. Податкова система як засіб реалізації податкової політики держави в сучасних умовах / О. В. Ревенко // Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління. 2014. - Вип. 2. - С. 71-80
26. Савушкін Д. І. Особливості та закономірності трансформаційної

економіки в ринковому середовищі / Д. І. Савушкін // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. - 2014. - № 2. - С. 49-54.

27. Синютка Н.Г. Цифрова ідентифікація платників податків як передумова для діджиталізації фіскального простору / Н.Г. Синютка // Бізнес Інформ. - 2018. - №10. - С. 363-368.

28. Скоринін А. П. Варіативність і типологізація податкової політики як інструмент регулювання національної економіки / А. П. Скоринін // Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. - 2016. - № 2. - С. 11-16.

29. Скрипниченко В. А. Перерозподіл доходів та прогресивність податкової системи / В. А. Скрипниченко // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. - 2014. - Вип. 200(2). - С. 223-227.

30. Тарасевич В. М. Глухі кути неоліберальної ортодоксії та перспективи глобалізації / В. М. Тарасевич, В. К. Лебедева // Економічна теорія. - 2013. - № 3. - С. 117-119.

31. Теремецький В. І. Горизонтальний моніторинг - новий метод здійснення податкового контролю[Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/4964/Horyzontalny%20monitorynh%20_novyi%20metod%20zdiisnennia%20podatkovoho%20kontroliu_%20Teremetskyi%20_2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

32. Фіскальний простір сталого економічного розвитку держави: моногр. / за ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого. - Тернопіль : ТНЕУ, 2016. - 332 с.

33. Чинчик А. А. Кількісно-динамічний аналіз справляння податків, зборів і платежів в Україні / А. А. Чинчик // Формування ринкових відносин в Україні. - 2022. - № 3. - С. 107-116.

34. Чинчик А. А. Податковий інструментарій з інноваційним функціоналом: практика та можливості застосування в Україні / А.А.Чинчик

// Економічний вісник Дніпровської політехніки. - 2022. - № 1. - С. 24-32.

35. Чинчик А. А., Голубка В. М. Методологічний алгоритм дослідження. Політика оподаткування у процесі трансформації національної економіки / В. М. Голубка, А. А. Чинчик // *Jakosc szansa na lepszy swiat-uwarunkowania i konsekwencje: Monografia podredakcja Elizbiety Skrzypek*. - Lublin, 2020. - С. 255-262.

36. Бюджетна декларація на 2022-2024 роки : Міністерство фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files>>.

37. Договір про заснування Європейської спільноти. 994_017. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text.

38. Галушак І. Є., Кохан І. В., Дмитровська В. С. Формування податкової політики в контексті євроінтеграції. Ефективна економіка. 2021.

39. Славкова А. А., Ватаманюк О. С. Податкова політика України в умовах євроінтеграції: проблеми і перспективи. *Фінанси, облік і аудит*. 2018. Вип. 1. С. 119-136.

40. Рижигов В. С. Економічна культура: історичний аспект, аналіз та перспективи розвитку в умовах становлення економічних відносин ринкового типу / В. С. Рижигов // *Актуальні проблеми економіки*. - 2015. - № 1. - С. 52-58.

41. Павлик О. В. Сутність глобалізації у податковому регулюванні економічного розвитку / О. В. Павлик // *Ефективна економіка*. - 2015. - № 5. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_5_63.

42. Поліванцев А. С. Вплив глобалізаційних процесів на податкову політику України: теоретико-методичний аспект / А. С. Поліванцев // *Науково-технічна інформація*. - 2013. - № 2. - С. 20-24.

43. Про внесення зміни до статті 197 Податкового кодексу України щодо підтримки наукової і науково-технічної діяльності: Закон України № 2082-IX від 17.02.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2082->

IX#Text.

44. Про внесення зміни до статті 282 Митного кодексу України щодо підтримки наукової і науково-технічної діяльності: Закон України № 2083-IX від 17.02.2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2083-IX#Text>.